

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Koncentrace řízení v civilním procesu

Plzeň, 2014

Michaela Srbová

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: **Michaela Srbová**
Osobní číslo: **R09M0290P**
Studijní program: **Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Koncentrace řízení v civilním procesu**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Vedoucí diplomové práce:
JUDr. Ing. Radka Zahradníková Ph.D., LL.M.
Katedra občanského práva

Plzeň, 2014

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, 31. března 2014

vlastnoruční podpis autorky

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat JUDr. Ing. Radce Zahradníkové, Ph.D., LL.M. za odborné vedení, skvělou komunikaci a cenné rady při psaní této diplomové práce. Mé poděkování patří také mé rodině za veškerou podporu, které se mi v průběhu psaní této práce dostalo.

Obsah

Úvod	6
1. Civilní proces a právní principy dleobecné terie práva	9
1.1. Civilní proces	9
1.2. Právní principy a základní zásady procesního práva	10
1.2.1. Obecné právní principy.....	11
1.2.2. Odvětvové právní zásady	12
1.3. Prameny civilního procesu	17
1.3.1. Obecné právní principy jako prameny práva	17
2. Koncentrace řízení a další zásady související	19
3. Právo na spravedlivý proces v souvislosti se zásadou koncentrace	22
3.1. Právo na spravedlivý proces průtahy v řízení	22
3.2. Koncentrace řízení - nástroj ke snížení rizika vzniku průtahů v řízení ..	23
4. Právní úprava koncentrace řízení do tzv. souhrnné novely OSŘ č. 7/2009 Sb.	24
4.1. Právní úprava koncentrace řízení do tzv. velké novely OSŘ	24
4.2. Právní úprava koncentrace řízení do tzv. souhrnné novely OSŘ.....	25
5. Současná právní úprava	29
5.1. Změny v režimech koncentrcce	30
5.2. Příprava jednání	31
5.2.1. Tzv. kvalifikovaná výzva podle § 114b OSŘ	33
5.2.2. Přípravné jednání podle § 114c OSŘ	37
5.2.3. Koncentrace ze zákona podle § 118b OSŘ.....	40
5.3. Výjimky z účinků zákonné koncentrace řízení podle § 118b OSŘ	42
5.3.1. Věrohodnost důkazních prostředků.....	44
5.3.2. Skutečnosti nebo důkazy nastalé po přípravném, resp. prvním jednání	46
5.3.3. Skutečnosti nebo důkazy, které nemohly být bez viny účastníka včas uvedeny	47
5.3.4. Skutečnosti nebo důkazy doplněné na základě výzvy podle § 118a OSŘ.....	47
5.4. Poučovací povinnost soudu podle § 119a OSŘ a následky s tím spojené	49
6. Novely OSŘ v porovnání s novelou č. 404/2012 Sb. a jejich dopad na občanské soudní řízení.	53
7. Závěr	56
Seznam literatury a použitých zdrojů	58

Úvod

V této diplomové práci, jejímž tématem je *Koncentrace řízení v civilním procesu*, bych chtěla pomocí deskripce především vystihnout podstatu tohoto prvku občanského soudního řízení a institutů s ním souvisejících. Tyto jednotlivé instituty se pokusím samostatně popsat, jak co se jejich podstaty týče, tak provést analýzu a objektivně zhodnotit jejich zavedení do civilního procesu i s jejich případnými změnami a problémy, které do soudní praxe nepochybně vnesly. Mým cílem je také, zjistit, zda jeden z hlavních záměrů zákonodárce byl naplněn, a sice, zda zavedením koncentrace řízení opravdu dochází ke zrychlení řízení a pokud ano, tak co to s sebou nese. Abych zvolené téma zasadila do teoretického základu, vysvětlím důležité základní pojmy a poukážu na vztah zásady koncentrace řízení s ostatními odvětvovými právními zásadami.

Problematika koncentrace řízení je v současné době aktuálním tématem. Tomu také svědčí její časté diskutování odbornou veřejností a, dá se říci, související početná judikatura především Nejvyššího soudu České republiky.

Jak jsem již výše naznačila, jedním z kritických a kritizovaných problémů koncentrace řízení je otázka, zda koncentrace řízení, tak jak byla do našeho právního řádu zavedena, plní svoji primární funkci. Tedy, zda reálně snižuje průtahy řízení a vede k jeho větší efektivitě. Je zde více sporných bodů, na které bude v práci potřeba poukázat. Tak například vyvstává otázka, jak má soud postupovat a zda je možné dále tvrdit a dokazovat, pokud neposkytl účastníku řízení poučení o koncentraci, která již v řízení nastala. Dále třeba v jakém rozsahu a jakým způsobem má být provedeno poučení účastníků o povinnosti tvrzení, povinnosti důkazní a překvalifikaci právního nároku. Otazník se vznáší také nad poučovací povinností, o tom, že řízení bude koncentrováno, před vynesemím rozhodnutí soudem prvního stupně.

Byť v rámci civilního práva procesního mohou probíhat různé druhy procesů, např. nalézací, inslovenční, exekuční, rozhodčí a další, zaměřím se v této práci pouze na řízení nalézací, protože mým cílem není koncentraci nalézacího řízení komparovat s koncentrací jiných druhů civilního procesu, ale pouze popsat její jednotlivé druhy spolu s tím, jak se institut koncentrace vyvíjel od jeho zavedení roku 2000.

Samotný text práce je členěn na kapitoly a podkapitoly. Některé podkapitoly jsou dále pro větší přehlednost členěny na další kratší části s úmyslem blíže probrat dané téma.

V první kapitole se zabývám pojmy jako civilní proces, právní princip a právní zásada, které dále jednotlivě popisuji. Považuji za důležité tyto pojmy vysvětlit ještě před uvedením daného tématu práce, se kterým jsou v úzké souvislosti. V závěru kapitoly krátce a výstižně popíši prameny občanského práva procesního.

Předmětem kapitoly druhé bude bližší deskripce zásady koncentrace řízení v souvislosti se zásadami arbitrárního a legálního pořádku, pro účely bližšího vysvětlení, kde má zásada koncentrace v občanském soudním řízení své místo. Odvětvové právní zásady civilního procesu se navzájem doplňují, nikdy se neuplatní striktně jen jedna z dvojice zásad ve své podstatě opačného významu. Z tohoto pohledu je zajímavé, jakým směrem posunula koncentrace řízení uplatnění zásad arbitrárního a legálního pořádku v našem občanském soudním procesu.

Třetí kapitola bude pojednávat o vztahu ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces a koncentrační zásady. Ta byla zavedena především s cílem urychlit občanské soudní řízení. Je svým způsobem promítnutím požadavku demokratického právního státu na spravedlivý proces.

Ve čtvrté kapitole se budu zabývat právní úpravou koncentrace řízení do tzv. souhrnné novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. Nejdříve přiblížím, jak byl náš civilní proces nastaven do doby přijetí zmíněné novely a následně shrnu instituty, které jí byly zavedeny. Podrobně se jim pak budu věnovat v následující kapitole.

Kapitola pátá se věnuje současné právní úpravě a je nejdůležitější částí práce, která řeší jednotlivé instituty související s koncentrací řízení. Vystihuje zákonnou koncentraci řízení a výjimky z ní, přípustné za splnění určitých podmínek. V této souvislosti se pokusím vyhodnotit i odpovídající soudní judikaturu, a to zejména judikaturu vyplývající z činnosti Nejvyššího soudu České republiky. Také se zaměřím na poučení soudem před vynesemím prvostupňového rozhodnutí a na jeho využitelnost.

V poslední kapitole mé práce se pokusím upozornit na důležité změny a sporné momenty, které do našeho občanského soudního řízení přinesly dílčí, za to však důležité novely zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen

„OSŘ“¹, který je stěžejním pramenem civilního procesu v České republice. Tyto novely byly provedeny zákony č. 30/2000 Sb., tzv. velká novela OSŘ (dále také jen „tzv. velká novela OSŘ“), č. 7/2009 Sb., tzv. souhrnná novela OSŘ (dále také jen jako „tzv. souhrnná novela OSŘ“) a č. 293/2013 Sb.

Hlavním pramenem, ze kterého budu čerpat, bude OSŘ ve znění platném do 31. 12. 2013. Dále pak využiji odborné literatury a článků z odborných periodik. K výše uvedenému uvedu příslušnou judikaturu a velkým pomocníkem mi bude právní informační systém dostupný z internetových stránek www.beck-online.cz.

¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů ve stavu do 31. 12. 2013

1. Civilní proces a právní principy dle obecné teorie práva

V této kapitole bych ráda nastínila význam právních principů, které ovládají civilní proces, a vybrané se pokusím jednotlivě popsat a rozebrat. S ohledem na složitost a vzájemnou propojenost principů, o kterých bude řeč dále, se omezím pouze na takový rozbor, který bude dostačující pro účely této práce, přestože jsem si vědoma, že by si toto téma zasloužilo podrobnější pojednání většího rozsahu.

Podle mého názoru, je podmínkou ke správnému vyhodnocení tématu znalost zásad civilního procesu, stejně tak jako znalost obecných principů práva, které svým způsobem vytvářejí mantinely při tvorbě, interpretaci i aplikaci práva.

Nejdříve jen pár slov o civilním procesu, dále se krátce zaměřím na význam právních principů, pak přejdu k základním principům práva a nastíním odvětvové zásady civilního procesu. Závěrem této kapitoly se zmíním o pramenech občanského práva procesního, s cílem dosáhnout ucelenějšího obrazu základu civilního procesu v míře pro tuto práci potřebné.

1.1. Civilní proces

Občanské právo procesní je soubor právních norem obsahující postup soudu směřující k vydání aktu aplikace práva. Zajišťuje ochranu subjektivním právům a povinnostem adresátů hmotněprávních norem soukromého práva. Děje se tomu za účasti a prostřednictvím soudu v rámci soudního procesu, jehož výsledkem je vydání aktu aplikace práva. „Soudy jsou státní orgány svého druhu, pověřené výkonem zvláště významné funkce státu – výkonem soudnictví. A právě postup soudů při poskytování ochrany subjektivním právům a oprávněným zájmům účastníků v civilním procesu a právní vztahy, které v důsledku toho vznikají, jsou předmětem regulace civilního práva procesního.“²

Civilní proces není jen řízení nalézací, které asi proběhne hlavou každého jako první, ale také řízení inslovenční, vykonávací (exekuční), zajišťovací a rozhodčí. Tím ale výčet nekončí, protože „lze rozeznávat i další druhy civilního procesu, jako jsou například řízení před soudem podle části páté OSŘ nebo řízení

² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. str. 27.

upravená evropským právem civilního procesu ve zvláštních případech s přeshraničním prvkem.“³

1.2. Právní principy a základní zásady procesního práva

„Právní principy jsou vůdčí zásady, regulativní ideje, které představují východiska práva (právního řádu) nebo určitého právního odvětví“.⁴ Právní principy či zásady hrají v právu velice důležitou roli, především při jeho utváření, interpretaci a aplikaci.

A. Winterová ve své učebnici pojednává o nabývání na významu základních justičních a procesních principů. Tento význam přikládá tomu, že „přibližování právních úprav evropských států nejde cestou unifikace práva, nýbrž spíše cestou přibližování principů, na nichž je fungování justice založeno.“⁵ Tyto pak vytváří rámec pravidel, kterými se řídí justice i samotný proces. Normotvorba má však „tendenci tyto mantinely nerespektovat v případě, že je to v zájmu realizace účelu, který sleduje.“⁶ Důležité ale je, že normotvorba nemůže právní principy deformovat takovým způsobem, aby docházelo k dovození opačného nebo odchylného právního principu. Můžeme tedy říci, že důsledným dbáním na dodržování právních principů, při tvorbě, interpretaci a aplikaci práva, dochází k posilování nebo minimálně k udržování určité míry právní jistoty ve společnosti.

Pojmy princip a zásada se užívají buď jako synonyma nebo pokud jde o jejich rozlišování, pak „se ve většině případů rozumí právním principem pojem obecnější, vztahující se k celému právnímu systému, a tento je ztotožňován s pojmem obecná zásada právní. Právní zásady jsou pak obvykle chápány jako vůdčí pravidla vztahující se na určitou oblast, odvětví práva.“⁷

Obecné právní zásady mají také vliv na soudní řízení a jsou zakotveny v Ústavě ČR⁸ a Listině základních práv a svobod (dále jen „Listina“)⁹. Další skupinou zásad jsou zásady vyjádřené v zákonech, především v občanském soudním řádu a „některé nejsou v platném právu upraveny výslovně vůbec,

³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, str. 41.

⁴ Právníkový slovník. [online.] 3. vydání. 2009. [cit. 14. 2. 2014]. Dostupné z <https://www.beck-online.cz/>.

⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011, str. 60.

⁶ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010, str. 19.

⁷ Viz tamtéž, str. 14.

⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

projevují se však prostřednictvím jednotlivých procesních institutů¹⁰. Poslední uvedené vystupují ve své podstatě formou určitých protikladů, např. zásada dispoziční a zásada oficiality, zásada projednací a zásada vyšetřovací, zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy, zásada volného hodnocení důkazů a zásada legální teorie důkazní, v neposlední řadě zásada jednotnosti řízení (arbitrárního pořádku) a koncentrace řízení (legálního pořádku). Tato protikladnost však „většinou neplatí bezvýjimečně a často bývají kombinovány“.¹¹

Různí autoři mají různé pohledy na dělení právních principů. A. Winterová tyto dělí na tři skupiny, jak jsem uvedla výše (tedy zakotvené Ústavou ČR a Listinou, vyjádřené v zákonech a výslovně nevyjádřené také jinak nazývané odvětvové), oproti tomu R. Zahradníková rozlišuje skupiny dvě. Do skupiny první řadí zásady, které odpovídají právu na spravedlivý proces a jsou zakotveny v Ústavě ČR a Listině, do druhé skupiny jsou zařazeny již zmíněné tzv. odvětvové právní zásady.¹²

Pro další podkapitoly jsem si zvolila druhý způsob dělení. Vycházím přitom z názoru, že je třeba na danou problematiku nahlížet z pohledu síly právních norem. Přikláním se k rozlišení na ústavní principy a odvětvové principy proto, že tak jako tak by neměla být nižší právní norma v rozporu s normou vyšší právní síly. Pokud by se tak stalo, bylo by v případě nutnosti, vhodné normu *nižší* změnit nebo zrušit. Rozlišení principů na ústavní a ty, které jsou zakotveny v zákonech, tedy považuji za nadbytečné, když vycházím z předpokladu, že zákon má být v souladu s ústavní normou.

1.2.1. Obecné právní principy

Obecné právní principy vychází, jak již bylo řečeno, z Ústavy ČR (především čl. 81, čl. 82, čl. 95, čl. 96) a Listiny (zde čl. 36 a násl.), to vše v souladu s čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (vyhlášena pod č. 209/1992 Sbírky zákonů ČR - dále jen „EÚLP“). Ve smyslu čl. 6 odst. 1 EÚLP hovoříme o základním lidském právu na spravedlivý proces, také jinak tzv. „fair trial“. Jde zde zejména o princip nezávislosti a

¹⁰ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. str. 59.

¹¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. str. 45.

¹² Viz tamtéž.

nestrannosti soudu a soudců, princip zákonného soudu a zákonného soudce, princip rovnosti a kontradiktornosti, princip veřejnosti, ústnosti, přímosti a princip rychlosti a hospodárnosti.

Dále jsou tyto zakotveny v zákonech, a to především v základních ustanoveních OSŘ (právo na přístup k soudu, rovnost účastníků, právo domáhat se ochrany u soudu, rychlost a účinnost procesu), v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (nezávislost, nestrannost soudu a soudců, rovnost účastníků, veřejnost, přímost, rychlost a hospodárnost) a v dalších zákonech.

Výše uvedené obecné právní principy se vzájemně doplňují a společně tak slouží k udržování určitého právního stavu. Jsou zároveň odrazem výše zmíněného práva na spravedlivý proces, zakotveným v čl. 36 a násl. Listiny a čl. 6 odst. 1 EÚLP.

1.2.2. Odvětvové právní zásady

Zásady civilního procesu tvoří v jistém smyslu základní pravidla pro celé občanské soudní řízení, charakterizují ho, a tím ho odlišují od jiných soudních řízení. Týkají se převážně „podílu soudu a účastníků řízení na procesu“.¹³

Odvětvové právní zásady jsou takové, které nebývají v zákonech výslovně vyjádřeny, jsou vtěleny do samotných institutů procesního práva. Jak již bylo řečeno, tyto zásady tvoří dvojice opačného významu a stejně jako u obecných principů se i odvětvové zásady civilního procesu vzájemně doplňují a jsou kombinovány. Např. nemůžeme říci, že občanské soudní řízení ovládá striktně zásada jednotnosti řízení, když byla zákonem č. 30/2000 Sb., tzv. velkou novelou OSŘ, zavedena koncentrace řízení v I. stupni (a dále prohloubena zákonem č. 7/2009 Sb., tzv. souhrnnou novelou OSŘ). Řízení se tak „pozdolna rozpadá do několika fází, ve kterých je nutné provést vždy ty úkony, pro něž je stadium určeno, a to pod sankcí prekluze“¹⁴, řízení tedy není striktně jednotné.

1.2.2.1. Zásada dispoziční a zásada oficality

Zásada dispozice a oficality se liší především ve způsobu zahájení řízení. Ve sporném řízení se uplatňuje zásada dispozice, kdy je řízení zahájeno na návrh účastníka, který pak disponuje jak s celým řízením, tak s jeho předmětem. Takový

¹³ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. str. 72.

¹⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. str. 31.

účastník může například podanou žalobu změnit (§ 95 OSŘ), vzít z části nebo zcela zpět (§ 96 OSŘ), je možné uzavřít soudní smír (§ 99 OSŘ) nebo podat odvolání (§ 201 OSŘ), dovolání (§ 236 OSŘ) a další mimořádné opravné prostředky a uplatnit jiné instituty, které občanský soudní řád účastníkům řízení nabízí. Oproti tomu **zásada oficiality** se uplatňuje v řízeních, které lze zahájit i bez návrhu (řízení uvedená v § 81 OSŘ) a charakteristicky ovládá řízení nesporné. „To koresponduje s tím, že v nesporném řízení jsou zohledňovány i jiné zájmy než jen soukromé zájmy účastníků (obecné zájmy) a že se zde promítá právní ochrana slabých (např. nezletilých)“.¹⁵ V případě řízení, která lze zahájit i bez návrhu, je „procesní iniciativa v rukou soudu, který sám rozhoduje o zahájení určitého řízení (zahájení ex officio, zkráceně ex offo) a zároveň vymezuje předmět tohoto řízení“.¹⁶ Účastník takového řízení pak nedisponuje ani řízením, ani jeho předmětem.

Obě zásady od sebe ovšem nelze odlišovat do takové míry, že zásada dispozice výlučně ovládá sporné řízení a zásada oficiality nesporné. I v řízení sporném soud po zahájení řízení postupuje ex offo a „z úřední povinnosti též zkoumá, zda jsou splněny zákonné předpoklady řízení, tzn. procesní podmínky (§ 100, § 103 OSŘ)“.¹⁷

1.2.2.2. Zásada projednací a zásada vyšetřovací

Rozdíl mezi **zásadou projednací** a zásadou vyšetřovací spočívá v otázce, kdo nese odpovědnost za řádné objasnění skutkového stavu a jakým způsobem se soud dozví skutečnosti potřebné pro jeho zjištění. V případě zásady projednací je „skutkový stav soudem zjišťován v rozsahu účastníky tvrzeném, za pomoci důkazů účastníky označených (navržených)“.¹⁸

Zásada projednací je pro svou povahu typická pro řízení sporné, kde jsou důležitými instituty povinnost tvrzení a povinnost důkazní a z nich vyplývající břemeno tvrzení a břemeno důkazní (tzv. onus probandi), jejichž neunesení znamená ztrátu sporu. Jak říká A. Winterová: „Z povahy věci je spornému civilnímu procesu vlastní zásada projednací, spolu se zásadou dispoziční, protože jde o řešení soukromoprávních vztahů, které nemohou být soudem ani nějakým

¹⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. str. 73.

¹⁶ Viz tamtéž, str. 74.

¹⁷ Viz tamtéž.

¹⁸ Viz tamtéž.

k tomu zřízeným aparátem vyšetřovány.¹⁹ Soudce je v tomto typu řízení nezávislým a nestranným arbitrem, který rozhoduje na základě jemu předložených důkazů, tedy z vlastní iniciativy řízení nezahajuje ani nečiní další kroky, potřebné pro objasnění skutkového stavu.

Protikladem zásady projednací je **zásada vyšetřovací**, která je „z povahy věci spojena s nesporným procesem.“²⁰ Typické pro tuto zásadu je, že za objasnění skutkového stavu je odpovědný soud, který z vlastní iniciativy obstarává potřebné důkazy. Další odlišností je, že se zde neuplatňují instituty povinnosti tvrzení a důkazní.

I u těchto dvou zásad však neplatí vždy, že řízení spornému je určena zásada projednací a řízení nespornému zásada vyšetřovací. „I ve sporném řízení, a tedy vždy, platí, že jiné než navržené důkazy soud provést může (§ 120 odst. 4 OSŘ)²¹, u řízení nesporného (řízení, která jsou vyjmenovaná v ustanovení § 120 odst. 2 OSŘ) „ukládá soud povinnost provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu než byly účastníky navrženy“.²² Z uvedeného plyne, že pokud je pro objasnění skutkového stavu potřebné provést jiné důkazy, než byly účastníky navrženy, může je soud provést ex offo, jinak má při zjišťování a objasňování skutkového stavu vycházet z důkazů předložených účastníky sporu, v případě nesporného řízení k tomu má povinnost.

1.2.2.3. Zásada volného hodnocení důkazů a zásada legální teorie důkazní

Dvojice zásad **volného hodnocení důkazů** a legální teorie důkazní říká, jak mají být důkazní prostředky soudem hodnoceny, resp. jaká váha má být jednotlivým důkazním prostředkům přiřazena. U první z těchto zmíněných zásad platí, že soud důkazy hodnotí podle své úvahy, a to v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci (§ 132 OSŘ), OSŘ pak v ustanovení § 125 uvádí, že za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, kterými lze zjistit stav věci (zejména výslech svědků, znalecký posudek atd. – výčet je demonstrativní). Při uplatnění této zásady soud dospívá na základě své vlastní úvahy k závěru, zda je zjištěný důkazní prostředek pro objasnění skutkového stavu relevantní či nikoli. „Proces je ovládán zásadou

¹⁹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. str. 75.

²⁰ Viz tamtéž.

²¹ Viz tamtéž. Str. 76.

²² Viz tamtéž.

volného hodnocení důkazů tedy, ponechává-li tuto úvahu na soudci. Je ovládán **zásadou legální teorie důkazní**, jestliže zákon stanoví důkazní sílu jednotlivých důkazních prostředků.²³

Náš civilní proces je ovládán převážně zásadou volného hodnocení důkazů, její částečné prolomení je možné spatřovat v ustanovení § 134 OSŘ (důkaz veřejnou listinou) nebo v ustanovení § 133b OSŘ (důkaz ohledáním přiměřeného vzorku zboží ve sporech z duševního vlastnictví), kde zákon nedává prostor pro úvahu soudu o váze důkazu.

1.2.2.4. Zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy

„Podle **zásady materiální pravdy** je cílem civilního procesu zjištění skutečného stavu věci²⁴ bez požadavku na jeho formu. Je ale nemožné chtít poznání úplné pravdy v každém případě. Tam, kde takové poznání možné není, by při pojetí zásady materiální pravdy, v tomto striktním smyslu, znamenalo nemožnost soudu učinit rozhodnutí a tedy odepření spravedlnosti, které je v demokratickém právním státě nepřipustné.²⁵ „Podstatou procesního principu materiální pravdy tedy není vždy zjištění pravdivého stavu věci, ale možnost jeho zjišťování bez formálních zábran.“²⁶

Zásada formální pravdy stojí na dodržování určitých forem, které určují výsledek procesu bez ohledu na to, jestli je v souladu se skutečností. „Je třeba si uvědomit, že procesní právo je svou podstatou právem formálním, že tedy bez určitého formalizmu vůbec existovat nemůže.“²⁷ Prvky zásady formální pravdy můžeme spatřovat v institutech civilního procesu jako například vydání rozsudku pro zmeškání (§153b OSŘ) nebo vydání rozsudku pro uznání (§ 153a odst. 3 OSŘ – fikce uznání po nesplnění podmínek, které stanoví ustanovení § 114b odst. 5 nebo § 114c odst. 6). V prvním případě se pokládají tvrzení žalobce obsažená v žalobě o okolnostech, týkající se sporu, za nesporná (pokud se žalovaný včas z nařízeného jednání neomluví). V druhém případě, tj. u rozsudku pro uznání ve smyslu § 153a odst. 3 OSŘ, se má za to, že žalovaný nárok uplatňovaný proti němu žalobou uznal. V obou případech je více než pravděpodobné, že výsledek

²³ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. str. 76.

²⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. str. 56.

²⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. str. 80.

²⁶ Viz tamtéž.

²⁷ Viz tamtéž.

procesu nebude odpovídat realitě, avšak prvky zásady formální pravdy jsou často nezbytné pro dodržení jiného, a také velice důležitého, právního principu, kterým je právo na projednání věci bez zbytečných průtahů a hospodárnosti řízení.

Cílem civilního procesu je sice zjištění objektivní pravdy, ale v podstatě je toto chápáno „nanejvýš jako subjektivní přesvědčení soudce o tom, jaký je skutečný skutkový stav.“²⁸

1.2.2.5. Zásada jednotnosti řízení (arbitrárního pořádku) a zásada koncentrace řízení (legálního pořádku)

Zásada jednotnosti řízení (arbitrárního pořádku) znamená, že soudní řízení tvoří jeden celek a není nijak rozděleno do jednotlivých etap (sled jednotlivých procesních úkonů není pevně určen). „Tento postup je stanoven pouze rámcově, tak jak je dán logikou věci, v podstatě jej určuje soud (proto též arbitrární neboli libovolný pořádek).“²⁹ Naopak **zásada legálního pořádku** znamená, že se řízení rozpadá do jednotlivých stádií, ve kterých musí být učiněny určité úkony, pro něž je to které stadium určeno, a to pod hrozbou ztráty sporu. „Procesní úkony jsou tak ze zákona koncentrovány (odtud zásada koncentrační).“³⁰

Zásada koncentrační je jedním z důležitých prvků zásady legálního pořádku a rozumíme jí „navození skutkového a důkazního *stopstavu*“³¹, což znamená, jak zmíněno výše, že povinnost tvrzení a povinnost důkazní musí být splněny v určité fázi řízení, pod sankcí prekluze.

Podle způsobu, jakým tento „*stopstav*“ vzniká, rozlišujeme koncentraci vzniklou **ex lege** (§ 118b odst. 1 a § 114c odst. 5 OSŘ) a **rozhodnutím soudu** (§ 118c OSŘ³²). Tak tomu alespoň bylo do novely provedené zákonem č. 7/2009 Sb. Tato novela, tzv. souhrnná novela OSŘ, od své účinnosti ke dni 1. 7. 2009, sjednotila koncentraci zákonnou a soudcovskou a zrušila koncentraci na návrh

²⁸ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. str. 81.

²⁹ Viz tamtéž, str. 77.

³⁰ Viz tamtéž.

³¹ SVOBODA, Karel. *Dokazování*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. str. 156.

³² Tato koncentrace se nazývala také koncentrace vhodná a spočívala v tom, že pokud docházelo k průtahům v řízení proto, že účastník byl nečinný nebo že přes výzvy soudu nevylicil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy, mohl soud na návrh jiného účastníka rozhodnout, že lze ve věci uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy nejpozději ve lhůtě, kterou určil. Takto mohl soud rozhodnout za podmínky, že to bylo účelné, návrh podal jiný účastník řízení a nejednalo se o řízení uvedená v ustanovení § 120 odst. 2 OSŘ. § 118c OSŘ v tomto znění platil do 31. 6. 2009, tj. do novely OSŘ provedené zákonem č. 7/2009 Sb., která koncentraci podle ustanovení § 118c OSŘ bez náhrady zrušila.

účastníka podle ustanovení § 118c OSŘ.³³ Ponechala pak v rámci ustanovení § 118b odst. 1 OSŘ a § 114c odst. 4 OSŘ prvek soudcovské koncentrace v možnosti soudu, aby na žádost účastníka a z důležitých důvodů stanovil dodatečnou lhůtu pro doplnění tvrzení a označení důkazů k nim.³⁴

Těmto zásadám a především zásadě koncentrační se budu věnovat dále v kapitole druhé a v dalším textu.

1.3. Prameny civilního procesu

Stěžejním právním předpisem, který upravuje normy občanského práva procesního je občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb., dále se normy, jimiž se civilní proces řídí, nacházejí v dalších zvláštních zákonech, jako je exekuční řád (zákon č. 120/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů), insolvenční zákon (zákon č. 182/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů), zákon o mediaci (zákon č. 202/2012 Sb.). Nelze též opomenout normy obsažené v právním řádu Evropského společenství a Evropské unie (nařízení Rady ES č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních tzv. Brusel I., nařízení Rady ES č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti tzv. Brusel II. a o zrušení nařízení ES č. 1347/2000).³⁵

Předcházející výčet zákonných pramenů je pouze demonstrativní a jak bylo řečeno, nejdůležitější úpravu představuje OSŘ, který také funguje jako lex specialis v případech, kdy zvláštní úprava není.

Vedle výše zmíněné úpravy hraje v civilním procesu významnou roli uplatnění obecných právních principů, kterým se hodlám v následujícím odstavci alespoň krátce věnovat.

1.3.1. Obecné právní principy jako prameny práva

Právní principy sice nejsou uznaným pramenem práva ve formálním smyslu, ale obecně platí, že pokud právní úprava danému případu nedostačuje nebo nelze pro daný případ aplikovat žádné konkrétní ustanovení, napomáhají

³³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. str. 163.

³⁴ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. str. 342.

³⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. str. 30-36.

soudům při jejich činnosti najít spravedlivé východisko. Mohli bychom tedy říci, že v materiálním smyslu je možné je za pramen práva považovat. Důvodem je, podle mého názoru, potřeba ochrany uznávaných hodnot společnosti, neschopnost legislativy reagovat pružně na rychlý vývoj ve společnosti tak, jak to společnost vyžaduje, přitom existuje všeobecná potřeba určitých mantinelů, mezí nebo také jinak základních „pravidel“.

Otázkou postavení právních principů v českém právním řádu se zabýval Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 17. prosince 1997 sp. zn. Pl. ÚS 33/97 a došel k závěru, že i právní principy jsou v obecném smyslu prameny práva a pokud jde o jejich samotnou existenci, klade se důraz na to, aby se takový princip pohyboval v minimálním hodnotovém a institucionálním konsenzu, a tedy vyvozuje, že „pramenem práva obecně, jakož i pramenem práva ústavního, a to i v systému psaného práva, jsou rovněž základní právní principy a znalosti“.³⁶

³⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

2. Koncentrace řízení a další zásady související

Již v předchozí kapitole jsem se zmínila, co je podstatou koncentrační zásady, že jde tedy o navození jakéhosi skutkového a důkazního „*stopstavu*“.

S touto zásadou úzce souvisí otázka, zda je náš civilní proces uspořádán podle zásady arbitrárního nebo legálního pořádku. Také jsem se již pokusila nastínit, že co se týče odvětvových právních zásad civilního procesu, není nikdy hranice mezi jednotlivými dvojicemi zásad naprosto ostrá. Je tomu tak i v tomto případě.

Navození zmiňovaného „*stopstavu*“ je typické pro zásadu legálního pořádku, tedy takového uspořádání řízení, které je rozděleno do jednotlivých etap a určité úkony musí být provedeny v té etapě, jež je pro ně právě určena. V případě uplatnění zásady arbitrárního pořádku je to tak, že řízení není takto děleno a je jednotné. Účastníci mají možnost předkládat soudu své argumenty a činit podání po dobu celého řízení a soudce má právo některý z těchto argumentů či učiněných podání nepřipustit, resp. nezohlednit, pokud by měly mít za následek nepřiměřené průtahy v řízení. Lze shrnout, že „zatímco princip legálního pořádku spolehlivěji vede ke zkrácení procesu, princip arbitrárního pořádku lépe zabezpečuje plné projednání věci“.³⁷

Největší rozdíl mezi těmito dvěma zásadami je v tom, jakou roli hraje soudce. Zda zasahuje do řízení tím, že akceptuje (zásada arbitrárního pořádku) nebo neakceptuje (zásada legálního pořádku) projev účastníka, který jím byl učiněn později, než zákon předpokládá.

„Princip legálního pořádku byl u nás opuštěn roku 1985 s odůvodněním, že dostatečně nezabezpečuje projednání věci. Naopak princip arbitrárního pořádku pokládá česká procesní teorie za neoptimálnější cestu, jak zabezpečit, aby výsledek soudního řízení odpovídal skutečnému stavu věci.“³⁸ Ovšem pokud má být dodržen princip arbitrárního pořádku, měla by být soudcova úvaha nad tím, zda přihlédnout k tvrzením a označeným důkazům, které byly podány později než předpokládá zákon volná a zákon by tedy neměl stanovit okamžik, do kterého je možné tyto skutečnosti tvrdit a důkazy označovat. A právě určení toho časového bodu, kdy nastane skutkový a důkazní „*stopstav*“ je částečným

³⁷ SVOBODA, Karel. *Chceme legální nebo arbitrární pořádek*. Soudní rozhledy 10/2010. str. 353-355.

³⁸ Viz tamtéž.

prolomením zásady jednotnosti řízení, návrat k zásadě legálního pořádku a nelze v pravém slova smyslu hovořit o zásadě arbitrárního pořádku.³⁹

Zásadu arbitrárního pořádku charakterizují dva pojmové znaky. Prvním z nich je jednotnost řízení, jak bylo již uvedeno dříve, tedy proces není rozdělen do jednotlivých etap - tento znak tu naplněn je. Chybí ovšem druhý znak, a to ten druhý, kterým je úvaha soudce o tom, co v řízení připustí a co ne. Zde lze postrádat volnost úvahy soudce, protože to, jestli koncentrace nastane nebo bude prolomena, je závislé na zákonem stanovených podmínkách (typicky ustanovení § 144c odst. 5 a § 118b odst. 1 třetí věta). V praxi pak dochází k tomu, že „kupříkladu někteří soudci předpokládají, že ke koncentraci nedojde, dokud soud neprovede veškeré dokazování a nepoučí strany sporu o podstatě koncentrace“.⁴⁰ Tím by samozřejmě došlo k posílení zásady arbitrárního pořádku a zmaření záměru zákonodárce, jelikož pokud soudy samy rozhodnou, kdy bude první jednání ve věci nebo přípravné řízení skončeno, dojde ke koncentraci, až uznají skutečnosti za dostatečně prokázané. K. Svoboda ve svém dalším článku, který se věnuje koncentraci civilního sporu, uvádí, že: „Smyslem koncentrace řízení přece není poskytnout soudci zbraň, aby řízení zkoncentroval až ve chvíli, kdy se soudci zlíbí. Pokud by takového efektu chtěl zákonodárce dosáhnout, zcela jistě by to výslovně v zákoně sdělil.“⁴¹ Další možností, jak oddálit moment koncentrace, je nepoučit o ní a o jejích následcích.⁴² Aby mohlo dojít ke zkoncentrování řízení, má soudce v tomto ohledu povinnost poučit ve smyslu ustanovení § 118a OSŘ.

Dále v souvislosti s novelou OSŘ č. 7/2009 Sb. a znění ustanovení § 120 odst. 3 OSŘ je možnost soudce vyhledávat skutečnosti a důkazy značně zúžena, když má při zjišťování skutkového stavu vycházet z důkazů které byly provedeny a jiné smí provést jen tehdy, pokud jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají ze spisu. Role soudce je pak značně omezena, a pokud by tento trend měl pokračovat dále, budeme se asi nejspíše bavit o zásadě legálního pořádku. Tato zásada sama o sobě nemusí znamenat obrat k horšímu a strach o to, že skutkový stav nebude náležitě zjištěn, ale je třeba, aby ke koncentraci docházelo v momentě, kdy byli účastníci poučeni o předběžném skutkovém stavu a právním názoru soudu v dané věci a tedy dostali možnost doplnit tvrzení i důkazy dříve

³⁹ Viz tamtéž.

⁴⁰ Viz tamtéž.

⁴¹ SVOBODA, Karel. *Pár poznámek k novému režimu koncentrace civilního sporu*. Bulletin Advokacie. [online] 11/2009, str. 38. [cit. 6. 11. 2013]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

⁴² Povinnost poučení podle ustanovení § 118b nebo § 119a odst. 1, ve spojení s ustanovením § 205a odst. 1 písm. d), e).

než bude řízení skoro nenávratně zkoncentrováno.⁴³ „Nestačí, pokud si účastník je své povinnosti tvrdit a prokazovat vědom pouze v obecné rovině (na základě textu zákona). Soud totiž naplňuje poučovací povinnost dvojího druhu – jednak poučovací povinnost abstraktní (§ 5 OSŘ), jednak poučovací povinnost konkrétní, na jejímž základě soud účastníku signalizuje svůj předběžný skutkový a právní náhled na projednávanou záležitost (§ 118 a odst. 1 až 3 OSŘ).“⁴⁴

Nejednotný názor na poučení o hmotném právu a obcházení koncentrace výkladem má dopad na účastníky daného řízení, kteří si pak nemohou být jisti, jakým směrem se tedy skutkové a právní úvahy soudu ubírají. Je zde cítit spíše nejistota než jistota a legitimní očekávání účastníků také nemůže být v takovém případě jednoznačné. Logicky pak můžeme říci, že „stranám sporu je málo platné, že mohou kdykoli vnést do řízení další skutečnosti a důkazy, pokud si nejsou vědomy, v čem přesně jejich břemeno tvrzení a prokazování v daném sporu spočívá“.⁴⁵

Přikláním se k názoru koncentraci řízení zachovat a neobcházet ji výkladem nebo absencí řádného poučení. Přeci jen by měla přispět k rychlosti a hospodárnosti řízení, což je s ohledem na zahlcenou justici žádoucí. V takovém případě by ale účastníci řízení měli být poučeni soudem o jeho skutkovém a právním náhledu, popřípadě by měli být vyzváni, aby ještě doplnili, co je potřebné pro správné zjištění skutkového stavu.

⁴³ SVOBODA, Karel. *Pár poznámek k novému režimu koncentrace civilního sporu*. Bulletin Advokacie. [online] 11/2009, str. 38. [cit. 6. 11. 2013]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

⁴⁴ Viz tamtéž.

⁴⁵ Viz tamtéž.

3. Právo na spravedlivý proces v souvislosti se zásadou koncentrace

Právo na spravedlivý proces (zahrnuje především právo na přístup k soudu, právo na právní pomoc, právo na soudní nebo jinou právní pomoc, rovnost účastníků, právo zákonného soudce, právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům, právo na projednání věci bez zbytečných průtahů), jak jsem uváděla výše, patří k základním právům člověka a občana, je zachyceno v čl. 36 a násl. Listiny (k průtahům v řízení se vztahuje čl. 38 odst. 2 Listiny – každý má právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů) a čl. 6 odst. 1 EÚLP (každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem). V této souvislosti uvádím také § 6 OSŘ, kde je kladen požadavek na to, aby ochrana práv byla rychlá a účinná.

3.1. Právo na spravedlivý proces – průtahy v řízení

Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě je jedna ze základních náležitostí spravedlivého procesu, „neboť jak říká stará právní maxima *pozdní spravedlnost je odepřená spravedlnost*“.⁴⁶ Tedy pokud dojde k porušení práva na spravedlivý proces, je na místě hovořit o odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*). Tento jev je v demokratickém právním státě již z podstaty věci nežádoucí. Ovšem jak říká P. Molek dále, „pozdní spravedlnost může znamenat odepřenou spravedlnost, nelze ale přehlížet též druhou stranu téže mince – *spravedlnost uspěchaná je spravedlnost pohřbená*“.⁴⁷ Potíž vidím v určení příčiny průtahů v řízení v konkrétním případě. Nelze kategoricky říci, že za průtahy může soud, který danou věc rozhoduje. Činnost soudu je v pozadí svým způsobem ovlivňována nastavením právní úpravy (možnosti a mantinely, které jsou v ní zachyceny), ta je zase ovlivněna dílčími novelami OSŘ (účinnější by bylo vložit úsilí do vytvoření uceleného kodexu civilního procesu, jehož vytváření by provázela široká diskuze či jasná filosofie a samotný proces jeho vytváření by trval tomu přiměřenou dobu⁴⁸). Je tedy jednoznačně třeba posuzovat efektivitu civilního soudního procesu v kontextu celého komplexu příčin a nevolit zdánlivě

⁴⁶ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. str. 295.

⁴⁷ Viz tamtéž.

⁴⁸ VLK. Václav. *Několik poznámek a jedna úvaha nad 109. pokusem o opravu o.s.ř.* Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2009, č. 11. str. 39-43.

jednodušší cestu dílčí novelizace.⁴⁹ JUDr. Vyklický především zastává názor, že „Zatímco mnozí soudci hledají cesty ke zvýšení rychlosti řízení bez dalších motivací, politikům jde hodně o vliv jejich nápadů na postoje veřejnosti k nim. To ovšem nevyklučuje, že také politici označují dobrá řešení v dané oblasti, není to však jediná motivace. A to je problém zejména tehdy, jestliže průtahy v řízení nelze jednoduše svést na soudce. Totiž tehdy, kdy průtahy řízení vyplývají zejména z jiných příčin, především legislativních a ekonomických.“⁵⁰ Takto vzniklou odpovědnost pak politická reprezentace těžko bere na sebe a justice je ta, která je viděna jako příčina nepřiměřeně dlouhých řízení.

3.2. Koncentrace řízení – nástroj ke snížení rizika vzniku průtahů v řízení

Již jsem se krátce zmínila o podstatě koncentrační zásady, jejímž hlavním úkolem by mělo být urychlení a zefektivnění civilního procesu a její zakotvení by mělo přispět k jeho hospodárnosti. Zákodárce se o to pokusil zavedením tohoto institutu do občanského soudního řádu tzv. velkou novelou OSŘ, když stanovil pevný bod během řízení (vyhlášení prvostupňového rozsudku), po jehož uplynutí již nebylo dále možné do sporu vnášet nové skutečnosti a důkazy. Další změnu v koncentraci přinesla tzv. souhrnná novela OSŘ, která tento bod posunula do skončení prvního nebo přípravného jednání ve věci, výjimky stanoví ustanovení § 114c odst. 5 a ustanovení § 118b odst. 1 věta třetí OSŘ.⁵¹

Koncentrace je tedy ta část zásady legálního pořádku, která je pružná, urychluje řízení, a to tím, že pod sankcí prekluze musí účastníci tvrdit a označit důkazy do určitého pevně daného momentu řízení. Její prvky přispívají k naplnění požadavku, aby bylo rozhodnuto v přiměřené lhůtě (čl. 6 odst. 1 EÚLP), zákaz novot je pak velice významným nástrojem koncentrace řízení.⁵²

Podrobněji se zavedením koncentrace řízení a jejím uplatněním budu zabývat v následující kapitole.

⁴⁹ VYKLICKÝ, Jan. *O stavu české justice*. Soudce. Praha: Soudcovská unie České republiky, 2008, č. 4. ISSN 1211–5347. str. 7-27.

⁵⁰ Viz tamtéž.

⁵¹ SVOBODA, Karel. *Chceme legální nebo arbitrární pořádek*. Soudní rozhledy 10/2010. str. 353-355.

⁵² WINTEROVÁ, Alena. *Koncentrace civilního soudního řízení*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2001, č. 4. str. 8-23.

4. Právní úprava koncentrace řízení do tzv. souhrnné novely OSŘ č. 7/2009 Sb.

Občanský soudní řád z roku 1963 je ve znění jeho novel platný do současné doby. Od roku 1990 (pominu-li novelizace OSŘ před tímto rokem) byl proveden velký počet jeho dílčích novel, z nichž za nejdůležitější považuji zákon č. 30/2000 Sb., tzv. velká novela OSŘ a dále zákon č. 7/2009 Sb., tzv. souhrnná novela OSŘ, nesmím také opomenout novelu z roku 2012, uveřejněnou pod číslem 404/2012 ve Sbírce zákonů ČR, která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2013 a také se koncentrační zásady dotýká.

4.1. Právní úprava koncentrace řízení do tzv. velké novely OSŘ

Před účinností tzv. velké novely OSŘ č. 30/2000 Sb., která nastala dne 1. 1. 2000, byl český civilní proces ovládnán zásadou arbitrárního pořádku a materiální pravdy. Cílem procesu bylo zjistit pravdu v její absolutní formě v obou instancích. Z toho také vyplývá užití principu úplné apelace v odvolacím řízení. Tento přístup se s koncentrační zásadou naprosto vylučoval, a tedy nebyla uplatňována. Takto nastavený občanský soudní proces trval do přijetí zákona č. 30/2000 Sb., který stávající OSŘ novelizoval.⁵³

Zásada arbitrárního pořádku se před novelizací projevovala tak, že účastníci mohli skutečnosti rozhodné pro objasnění skutkového stavu tvrdit a důkazy k nim předkládat v libovolné fázi řízení, tedy i před odvolacím soudem bylo možné provádět nové důkazy, uplatňoval se princip úplné apelace v druhoinstančním řízení.

„Tzv. velká novela občanského soudního řádu byla, a to nejen z hlediska zásady koncentrace řízení, pro celkové pojetí českého civilního procesu průlomovou. Do tehdejší právní úpravy jednotlivých institutů dotýkající se zásady koncentrace řízení následně nepatrným způsobem zasáhly z. č. 59/2005 Sb. a z.č. 296/2007 Sb., přičemž další zásadní posun k zásadě formální pravdy a zásadě koncentrace přinesla až tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu, z. č. 7/2009 Sb.“⁵⁴

⁵³ ŠTĚPANOVSKÁ, Simona. *Koncentrace v občanském procesu – vývoj, klady a zápory*: diplomová práce. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická, 2012. 99 l., Vedoucí diplomové práce JUDr. Milena Opatrná. l. 25.

⁵⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 42.

V další podkapitole se budu věnovat institutům, které do občanského soudního řádu přinesla tzv. velká novela OSŘ, tedy příprava jednání podle § 114a OSŘ, tzv. kvalifikovaná výzva podle § 114b OSŘ, koncentrace řízení podle § 118b a § 118c OSŘ a nakonec krátce k § 119a OSŘ.

4.2. Právní úprava koncentrace řízení do tzv. souhrnné novely OSŘ

V období mezi dvěma, řekla bych, zásadními novelami (z. č. 30/2000 Sb. a z. č. 7/2009 Sb.) byl občanský soudní proces ovládnán, mimo jiné, zásadou koncentrační, která se projevovala tak, že skutečnosti důležité pro spolehlivé objasnění skutkového stavu byly potřeba tvrdit a důkazy k nim bylo nutné označit a předložit do vyhlášení prvostupňového rozsudku ve věci. Řízení tak bylo koncentrováno k momentu vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně.⁵⁵

Koncentrace řízení byla znovu zavedena již zmíněnou novelou OSŘ. Tato uzákonila zákonnou a tzv. soudcovskou koncentraci a princip neúplné apelace v odvolacím řízení, což znamenalo, že v odvolacím řízení nebylo možno uplatňovat ty skutečnosti a důkazy, které nebyly provedeny před soudem, rozhodujícím v I. stupni (výjimky stanoví § 205a odst. 1 OSŘ⁵⁶). Nutno podotknout, že systém neúplné apelace se v českém občanském soudním řízení uplatňuje u řízení sporných, v případě nesporných řízení jsou novoty přípustné, a to z důvodu požadavku na úplné zjištění skutkového stavu bez omezení, která jsou dána prvky koncentrace řízení.⁵⁷ Princip neúplné apelace v našem právním řádu zůstal i po dalších novelách OSŘ.

Výsledkem této novely OSŘ bylo částečné prolomení zásady arbitrárního pořádku, když zavedla koncentraci řízení v prvním stupni a neúplný apelační princip pro řízení v druhém stupni. Dále zavedením ustanovení o koncentraci

⁵⁵ BARTONÍČKOVÁ, Klára. KŘIVÁČKOVÁ, Jana. *Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené*. Právní rozhledy 17/2009. str. 611; k tomu také viz § 119a odst. 1 OSŘ ve znění do 30.6.2009, které ukládalo předsedovi senátu před skončením jednání povinnost poučít, s výjimkou věcí uvedených v § 120 odst. 2, účastníky o tom, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a.

⁵⁶ Viz § 205a OSŘ: (1) Skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé odvolacím důvodem jen tehdy, jestliže a) se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu; b) jimi má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; c) jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně; d) odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1; e) nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně.

⁵⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. str. 163, 304-305.

řízení, rozsudku pro zmeškání a rozsudku pro uznání byla prolomena zásada materiální pravdy a v těchto případech došlo k posunu k zásadě formální pravdy.⁵⁸ Ani v jednom případě však nelze hovořit o nahrazení bývalých zásad jejich protiklady, ale pouze o jejich určitou modifikaci, to vše s cílem zrychlit občanské soudní řízení a snížit tak jeho průtahy, přičemž nelze opomenout snahu o větší hospodárnost řízení. „Jedním ze základních cílů této novely bylo urychlení civilního soudního řízení tak, aby soudy v občanském soudním řízení rozhodovaly o občanských právech bez zbytečných průtahů (čl. 38 Listiny, čl. 6 EÚLP).“⁵⁹

Precizní a kvalitní příprava jednání, ve smyslu ustanovení § 114 OSŘ⁶⁰ a nově zavedeného ustanovení § 114a OSŘ, měla přispět ke zrychlení civilního soudního řízení. „Projednání věci může být rychlé jen tehdy, bylo-li v přiměřeném čase řádně a kvalitně připraveno a bylo-li provedeno podle zákona.“⁶¹

Příprava jednání ve smyslu § 114a OSŘ spočívá v tom, že soudci je uložena povinnost, pokud nebylo řízení z důvodů uvedených v § 114 odst. 2 OSŘ zastaveno nebo návrh na jeho zahájení odmítnut, připravit jednání tak, aby bylo možné věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání. Za tím účelem pak ukládá potřebné výzvy, snaží se o smírné řešení věci, stará se o to, aby bylo možné provést všechny potřebné důkazy, a činí jiná vhodná opatření.⁶²

V souvislosti s přípravou jednání byl zaveden institut tzv. kvalifikované výzvy, který upravuje § 114b OSŘ. Tento institut měl také za cíl urychlit řízení, a to tak, že do rukou soudu je nyní dána možnost uložit žalovanému, za zákonem stanovených podmínek, aby se vyjádřil ke kvalifikované výzvě ve smyslu § 114b OSŘ. Nesplnění této výzvy pak má za následek fikci uznání a vydání rozsudku pro uznání (§ 153a odst. 3 OSŘ). Někteří autoři také hovoří v souvislosti s tímto ustanovením o koncentraci řízení. K. Hamuľáková tvrdí, že se nejedná o koncentraci v pravém slova smyslu, a tedy o projev zásady koncentrace řízení, ale

⁵⁸ Instituty rozsudku pro uznání a rozsudku pro zmeškání byly do OSŘ opět zavedeny novelou OSŘ č. 171/1993 Sb., „Právní úprava rozsudku pro zmeškání byla víceméně shodná s právní úpravou současnou, rozsudek pro uznání bylo však možné vydat pouze na základě dispozičního úkonu žalovaného, „fikce“ uznání nároku, a tím i další posílení zásady formální pravdy, byla do občanského soudního řádu zavedena až později.“ Viz HAMUĽÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 39.

⁵⁹ HAMUĽÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 40.

⁶⁰ Ustanovení § 114 OSŘ ukládá předsedovi senátu, aby především zkoumal, zda jsou splněny podmínky řízení a zda byly odstraněny případné vady v žalobě.

⁶¹ DRÁPAL, Ljubomír. *Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu*. [online] Právní rozhledy 5/2002. str. 1 [cit. 1. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

⁶² Viz § 114a OSŘ.

spíše zásady formální pravdy. Zmíněné odůvodňuje tím, že „negativní následek pro žalovaného ve formě rozsudku pro uznání přichází v úvahu teprve tehdy, když se žalovaný nevyjádří k žalobě.“⁶³

Koncentrace v pravém slova smyslu byla zavedena ustanovením § 118b OSŘ (zákonná koncentrace) a ustanovením § 118c OSŘ (soudcovská koncentrace). Zákonná koncentrace ve smyslu § 118b odst. 1 OSŘ platila pro řízení v tomto ustanovení taxativně uvedená. Soudcovská koncentrace ve smyslu § 118c OSŘ připadala v úvahu v případě, kdy o ni účastník požádal, samozřejmě za předpokladu, že pro ni byly splněny zákonné podmínky (docházelo k průtahům v řízení proto, že jiný účastník byl nečinný nebo přes výzvy nevyhlásil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy a bylo-li to účelné).⁶⁴

Před skončením jednání ve věci samé ve smyslu ustanovení § 119a OSŘ má předseda senátu povinnost poučit účastníky řízení (s výjimkou věcí uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ) o tom, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy mohou být odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a OSŘ. Tímto není dotčena koncentrace řízení podle ustanovení § 118b, § 118c a § 175 odst. 4 OSŘ (řízení je tak ve věcech, o nichž byli účastníci poučeni ve smyslu těchto ustanovení, zkoncentrováno a k nově uváděným skutečnostem k těmto věcem a k důkazům k nim lze přihlídnout pouze za podmínek stanovených v jednotlivých ustanoveních). Smyslem této speciální poučovací povinnosti je „poskytnout účastníkům ještě „poslední“ možnost ke splnění povinnosti tvrzení a důkazní povinnosti v řízení před soudem prvního stupně“.⁶⁵

Ustanovení § 119a OSŘ zavádí do českého občanského procesu princip neúplné apelace. Tento systém počítá s tím, že po skutkové stránce bude spor vyřízen před soudem prvního stupně, když stanoví, že k později uplatněným skutečnostem a důkazům odvolací soud nebude přihlížet, a pokud, tak pouze za zákonem stanovených podmínek. Tyto podmínky jsou vyčteny v ustanovení § 205a OSŘ, které platí pouze pro sporná řízení a za důležité podmínky, že se jedná o rozhodnutí nebo usnesení ve věci samé, hovoříme tedy o hmotněprávních

⁶³ HAMUĚÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 41.

⁶⁴ Viz § 118c OSŘ ve znění do 30. 6. 2009.

⁶⁵ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z., MAZANEC, M. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl*. 6. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. str. 446.

skutečnostech. K pochybením procesního charakteru nalézacího soudu odvolací soud přihlíží z úřední povinnosti kdykoli za řízení.⁶⁶

V případě ustanovení, vyjmenovaných v této kapitole, která považují v souvislosti s tzv. velkou novelou OSŘ a ve spojení s koncentrací řízení za stěžejní, tedy ustanovení § 114, § 114a, § 118b, § 119a a § 205a OSŘ, došlo v průběhu dalších let ke změnám. Tzv. souhrnná novela OSŘ zcela a bez náhrady vypustila soudcovskou koncentraci (§ 118c OSŘ) a zavedla „zákonnou koncentraci všeobecnou, která nahradila předchozí rozlišování soudcovské a zákonné koncentrace. Začala se uplatňovat ve všech řízeních s výjimkou těch, která jsou uvedena v § 120 odst. 2 OSŘ.“⁶⁷ Systém neúplné apelace u odvolacího řízení zůstal, v případě zákonné koncentrace podle § 118b OSŘ byla změněna jeho celková koncepce a byly přidány výjimky z jejího režimu, dále bylo změněno ustanovení § 114c OSŘ, které nově upravuje přípravné jednání. Tyto změny bych se pokusila rozebrat v následující kapitole.

⁶⁶ SVOBODA, Karel. *Přehled judikatury. Poučovací povinnost soudu a koncentrace řízení*. Praha: ASPI, 2009. Str. 67.

⁶⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. str. 163.

5. Současná právní úprava

Podoba, jakou má dnes občanské soudní řízení, je výsledkem mnohých novel občanského soudního řádu. Zákony č. 30/2000 Sb., č. 7/2009 Sb. a č. 404/2012 Sb. měly za jeden z hlavních cílů zefektivnit civilní proces, a to tak, že se snažily odstranit nepřiměřené průtahy v řízení, které „byly odedávna velkým problémem českého soudnictví“.⁶⁸ Viz například Důvodovou zprávu k zákonu č. 7/2009 Sb., která si, na základě Programového prohlášení vlády ze dne 17. ledna 2007, kladla za cíl změnu v oblasti justice směrem k zjednodušení procesních předpisů, odbřemenění soudců a zamezení průtahů v soudním řízení. „Prioritou v oblasti justice je zavést taková opatření, která povedou k rychlejšímu a kvalitnějšímu rozhodování soudů. Tomuto cíli z hlediska soudního procesu napomůže zejména zjednodušení procesních předpisů. Z důvodu četnosti dosavadních novel občanského soudního řádu je vhodné se při naplňování tohoto cíle zaměřit pouze na zásadní problémy, které českou justici nejvíce sužují a které soudní proces činí zdlouhavým a neefektivním.“⁶⁹ V souladu s tímto postojem si pak zmiňovaná novela dává za cíl změnu v oblasti doručování, protokolace, efektivní obrany proti průtahům v řízení, omezení rozsahu odůvodnění soudem a další.⁷⁰

Posílení zásady koncentrace řízení bylo následkem snahy jej méně zbytečně protahovat. Do rukou účastníků řízení v tomto zájmu byla svěřena větší zodpovědnost za jeho průběh a výsledek. Účastníci jsou tak zodpovědní za řádné a včasné objasnění skutkového stavu, a tedy v konkrétních případech je na nich samotných jakou měrou budou aktivní a jakou, dle míry intenzity jejich aktivity, budou nést za průběh řízení zodpovědnost. Již jsem se také zmiňovala, že se civilní proces v průběhu času a následkem novel posunul k zásadě formální pravdy a legálního pořádku. Jenže právě formální pravda nastupuje často až s pasivním přístupem toho kterého účastníka.⁷¹ A jak tvrdí Hamuláková: „nelze kategoricky říci, že by zásada formální pravdy po účinnosti z. č. 7/2009 Sb. byla vůdčí zásadou civilního procesu, lze se však shodnout na tom, že dosavadní prvky

⁶⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 43.

⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online. cit. 18. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

⁷⁰ Viz tamtéž.

⁷¹ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 44.

zásady formální pravdy, a to i prostřednictvím koncentrace, tato novela zcela jistě posílila.⁷²

S tím také souvisí záměr zákonodárce, který počítá s tím, že „většina civilních sporů bude zkoncentrována přímo ze zákona skončením prvního jednání ve věci. – Je pravda, že tento fakt může přispět ke zrychlení řízení. Ovšem na úkor skutečného dokazování.“⁷³

5.1. Změny v režimech koncentrace

V souvislosti s právní úpravou do tzv. souhrnné novely OSŘ jsem psala o zavedení koncentrace do našeho občanského soudního řízení, ta byla zákonem č. 7/2009 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 7. 2009, ještě více prohloubena. Také už padla zmínka o vypuštění koncentrace řízení ve smyslu ustanovení § 118c OSŘ a její úpravě v podobě zákonné koncentrace v rámci ustanovení § 118b OSŘ a nově přidaného přípravného jednání ve smyslu ustanovení § 114c OSŘ. Nelze opomenout tzv. kvalifikovanou výzvu podle § 114b OSŘ, která sice není koncentrací ve smyslu omezení účastníka dále tvrdit a prokazovat, ale „nepochybně patří do nové koncepce civilního soudního řízení vyznačující se posílením zásady formální pravdy.“⁷⁴

Základem každého jednání před soudem je jeho náležitá a doslova precizní příprava, taková, která umožňuje vést řízení bez zbytečných průtahů, což je v souladu s požadavkem a zárukou práva na spravedlivý proces.

Příprava řízení je ta fáze řízení, která nastává po jeho zahájení, kdy má předseda senátu zkoumat především, zda jsou splněny podmínky řízení a zda byly případné vady v žalobě odstraněny.⁷⁵ Pokud není řízení skončeno⁷⁶, provede předseda senátu jeho přípravu a po této velice důležité fázi řízení nařídí jednání.

Občanský soudní řád klade na soudce požadavek připravit jednání tak, aby bylo možné rozhodnout *zpravidla při jediném jednání ve věci* (§ 114a odst. 1 OSŘ). K tomu mu nabízí nástroje v podobě výzvy podle § 114a odst. 2 OSŘ,

⁷² Viz tamtéž.

⁷³ SVOBODA, Karel. *Další novela OSŘ – změny v režimech koncentrace*. [online] Právní zpravodaj. 10. 5. 2008. [cit. 5. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

⁷⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára. KŘIVÁČKOVÁ, Jana. *Devět měsíců účinnosti nové právní úpravy koncentrace řízení v civilním soudním řízení z pohledu praxe*. [online] Právní rozhledy 12/2010, str. 441 [cit. 5. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

⁷⁵ Viz § 114 odst. 1 OSŘ.

⁷⁶ Viz § 114 odst. 2 OSŘ: Zastaví-li soud řízení proto, že je tu takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit (§ 104 odst. 1), nebo že se nedostatek podmínky řízení nepodařilo odstranit (§ 104 odst. 2), popřípadě z jiných důvodů stanovených zákonem, anebo odmítne-li návrh (§ 43 odst. 2), je tím řízení skončeno.

kvalifikované výzvy podle § 114b OSŘ a nově zavedeného přípravného jednání podle § 114c OSŘ, popřípadě může být rozhodnuto bez nařízeného jednání podle § 115a OSŘ.

Pokud je řízení nařízeno, musí být účastníci před jeho koncentrováním (§ 118b OSŘ) poučeni podle § 118a OSŘ. Ještě před skončením jednání a vyhlášením prvostupňového rozsudku předseda senátu poučí ve smyslu § 119a OSŘ.

V další kapitole se budu věnovat přípravě jednání, jelikož je to opravdu důležitá fáze řízení. Dále jednotlivě proberu tzv. kvalifikovanou výzvu, přípravné jednání, koncentraci řízení ve smyslu § 118b OSŘ a poučovací povinnosti soudu v souvislosti s koncentrací řízení, protože právě tyto instituty mají v daném kontextu význam.

5.2. Příprava jednání

Do našeho civilního procesu se novelou č. 30/2000 Sb. opět vrátily instituty přípravy jednání, které, jak již bylo dříve uvedeno, mají zajistit takovou přípravu jednání, aby bylo možné rozhodnout při jediném jednání. Zavedeny byly instituty koncentrace řízení, tj. zákonná koncentrace, koncentrace soudcovská (také se jí jinak říkalo vhodná; ta byla následně novelou č. 7/2009 Sb. bez náhrady zrušena), tzv. kvalifikovaná výzva, rozsudek pro zmeškání a rozsudek pro uznání.

Tzv. velká novela OSŘ vytvořila prostředí, které k efektivní přípravě daného jednání vyžaduje aktivní spolupráci i žalovaného, k tomu na straně druhé zavedla procesní sankce vůči nespolupracujícím účastníkům řízení, které mají za následek např. fikci uznání či zastavení řízení. Soudu pak připadla povinnost poučít o povinnosti tvrzení a důkazní.⁷⁷

Další zásadní novela, provedená zákonem č. 7/2009 Sb., si dala za úkol doopravdy prosadit zásadu rozhodnutí při jediném jednání ve věci a posílila přípravu jednání o institut přípravného jednání, zakotvený v § 114c OSŘ. Předním přínosem této novelizace bylo zavedení „univerzální koncentrace řízení pro všechna sporná řízení, a to buď zásadně ke skončení přípravného jednání, anebo jestliže přípravné jednání nebylo provedeno, ke skončení prvního jednání ve

⁷⁷ BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. str. 778.

věci.⁷⁸ Tímto byla zrušena koncentrace na návrh účastníka ve smyslu ustanovení § 118c OSŘ.

Jednání ve věci samé má smysl tehdy, je-li připraveno natolik, aby věc mohla být projednána, a zákon k tomu stanoví požadavek, aby bylo rozhodnuto při jediném jednání. Ustanovení § 114a OSŘ nestanoví jaké konkrétně k tomu mají být použity prostředky, pouze zakotvuje zmíněnou zásadu *rozhodnutí zpravidla při jediném jednání*. „To bude v zásadě možné jen tehdy, jestliže výsledkem přípravy jednání bude jasně stanovený okruh právně významných skutečností, které mezi účastníky zůstaly spornými, a seznam důkazů, jež účastníci navrhli k jejich prokázání.“⁷⁹

Na žalobce je kladen požadavek tvrdit všechny skutečnosti rozhodné pro řádné a včasné objasnění skutkového stavu a předložit důkazy k podložení svých tvrzení spolu s žalobou. K tomu, aby mohl soudce připravit jednání tak, aby bylo možné rozhodnout při jediném jednání ve věci, je potřeba, aby si udělal celkový obraz o právně významných skutečnostech, které budou předmětem dokazování a o skutečnostech, které jím nebudou ve smyslu ustanovení § 120 odst. 4 OSŘ (tedy budou vyloučeny z dokazování jako tvrzení shodná a soud je může vzít za svá). Za tímto účelem je potřebná spolupráce také žalovaného. Žalovaný má povinnost soudu sdělit své stanovisko k žalobě a tvrdit skutečnosti a předložit důkazy na svoji obranu. Soud k objasnění skutečností a k přípravě jednání použije výzvy podle § 114a OSŘ nebo výzvy podle § 114b OSŘ anebo přípravného jednání podle § 114c OSŘ, které uplatní s ohledem na povahu věci a okolnosti daného případu. V rámci přípravy je taktéž možné vydat rozsudek pro uznání nároku žalovaným (§ 153a OSŘ), k čemuž není potřeba nařizovat samotné jednání (§ 153a odst. 4 OSŘ)⁸⁰ nebo může být rozhodnuto bez nařízení jednání, jestliže je ve věci možné rozhodnout jen na základě účastníky předložených listinných důkazů.⁸¹

Při jednání, které je nařízeno k projednání věci, předseda senátu jeho účastníkům sdělí výsledky přípravy a uvede, která skutková zjištění lze považovat za shodná. Ty pak nebudou předmětem dokazování jelikož je vezme za svá (§ 120 odst. 4 OSŘ). Dále uvede, které důkazy budou provedeny, tím učiní zadost

⁷⁸ Viz tamtéž.

⁷⁹ Viz tamtéž. str. 778, 779.

⁸⁰ Viz tamtéž. str. 837.

⁸¹ K tomu viz § 115a OSŘ.

principu a požadavku předvídatelnosti rozhodnutí soudu.⁸² Můžeme shrnout, že „soud přistoupí k nařízení jednání zásadně jen za předpokladu, že je mu znám okruh sporných právně významných skutečností a seznam důkazů, které budou při jednání prováděny.“⁸³

5.2.1. Tzv. kvalifikovaná výzva podle § 114b OSŘ

Ustanovení § 114b OSŘ bylo zavedeno zákonem č. 30/2000 Sb. a dále bylo novelizováno zákonem č. 7/2009 Sb. Nedotkla se ho žádná podstatná změna, tzv. kvalifikovanou výzvu lze stále vydat v případě, že to vyžaduje povaha věci nebo okolnosti případu, jakož i tehdy, bylo-li o věci rozhodnuto elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, a to buď místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a)⁸⁴ nebo nebylo-li jí řádně a včas vyhověno.⁸⁵ Stejným po novele zůstává i to, že kvalifikovanou výzvu soud nemůže vydat v případě věcí, ve kterých nelze uzavřít a schválit soudní smír (§ 99 OSŘ) a v řízeních uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ, tedy v řízeních, kde se neuplatňuje zásada projednací, u tzv. nesporných řízení.⁸⁶ Ovšem z pohledu nové právní úpravy koncentrace řízení je užití této výzvy trochu jiné, než bylo do zmiňované novely. Nově zavedené přípravné jednání se ve své aplikaci vzájemně vylučuje s výzvou podle § 114b OSŘ, protože u obou institutů přípravy jednání je jedním z možných následků vydání rozsudku pro uznání jako sankce za neaktivní přístup žalovaného.

Na žalobce je s podáním žaloby kladen požadavek tvrdit rozhodné skutečnosti a označit důkazy již při podání žaloby, pokud žaloba požadavky stanovené § 79 odst. 1 OSŘ nesplňuje a pokud žalobce nedostatky i přes výzvu soudu neodstraní, soud ji usnesením odmítne.

Tzv. kvalifikovaná výzva je jedním z nástrojů přípravy jednání, který je zakotven v ustanovení § 114b OSŘ. Zákon zde umožňuje, aby jí soud žalovanému uložil písemně se ve věci vyjádřit k žalobě a aby v případě, že žalobcem uplatňovaný nárok neuznává, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti a

⁸² BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. str. 779.

⁸³ Viz tamtéž. str. 780.

⁸⁴ Viz § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ: Předseda senátu za účelem rozhodnutí jednání při jediném jednání vyzve žalovaného, popřípadě ostatní účastníky řízení, kteří nepodali návrh na zahájení řízení, aby se ve věci písemně vyjádřili a aby soudu předložili listinné důkazy, jichž se dovolávají, ledaže se takový postup jeví s ohledem na povahu věci neúčelným.

⁸⁵ Viz § 114b odst. 1 OSŘ.

⁸⁶ SVOBODA, Karel. *Přehled judikatury. Poučovací povinnost soudu a koncentrace řízení*. Praha: ASPI, 2009. str. 70.

předložil k nim důkazy. V tomto případě je tedy po žalovaném vyžadováno, aby reagoval na žalobu a spolupracoval při přípravě jednání. Jeho pasivita s sebou pro něj však nese významný následek. Pokud se žalovaný k takovéto výzvě ve lhůtě nevyjádří (lhůta nesmí být kratší než třicet dní od doručení) a ani v ní nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, je zde právní domněnka, že se má za to, že žalobou uplatňovaný nárok uznává. Jak tedy z dikce § 114b odst. 5 OSŘ plyne, pasivita takového účastníka řízení má za následek fikci uznání a vydání rozsudku pro uznání ve smyslu § 153a odst. 3 OSŘ.⁸⁷ O tomto následku musí být žalovaný řádně poučen, jak také dovodil Vrchní soud v Praze svým rozhodnutím ze dne 12. října 2002 „Fikce uznání nároku ve smyslu ustanovení § 114b odst. 5 o. s. ř. nastane tehdy, pokud byl žalovaný o tomto následku poučen.“⁸⁸ Žalovaný tedy musí být poučen o všech následcích spojených s tzv. kvalifikovanou výzvou. Toto poučení mu musí být doručeno současně s výzvou a za další podmínky, kterou OSŘ klade, když vylučuje náhradní doručení.

Kvalifikovaná výzva má pro žalovaného s ohledem na možnost skončení řízení vydáním rozsudku pro uznání vážné následky, které plynou z jeho pasivního přístupu k řízení. Vzhledem k poměrně tvrdým dopadům ustanovení § 114b odst. 5 OSŘ není možné výzvu vydat za jakýchkoli okolností. Zákon klade podmínky pro vydání tak, že je možné ji vydat dle *povahy věci* nebo *okolností případu* nebo bylo-li ve věci již dříve rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem či evropským platebním rozkazem.

Co se rozumí ve své podstatě neurčitými právními pojmy *povaha věci* a *okolností případu* je nutné dovozovat z judikatury. Tyto pojmy blíže specifikoval Nejvyšší soud v rámci své rozhodovací praxe. Z jeho rozhodnutí ze dne 12. srpna 2004 tak lze vyčíst následující: „*Povaha věci* vyžaduje vydání usnesení podle § 114b OSŘ zejména tehdy, je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů mimořádně obtížné, a kdy bez znalosti stanoviska žalovaného nelze první jednání připravit tak, aby při něm bylo zpravidla možné věc rozhodnout. *Okolností případu* odůvodňují vydání usnesení podle § 114b OSŘ v zejména takovém sporu, kdy dosavadní poznatky ukazují, že - ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížnou - tu jsou takové

⁸⁷ Viz § 114b odst. 5 OSŘ.

⁸⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. října 2002, sp. zn. 8 Cmo 81/2002. [online]. Bulletin advokacie. 4. 03/2002. str. 70-71. [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/>.

mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto.⁸⁹ Nejvyšší soud dále dovodil, že pokud se jedná o jednoduché věci, zkrátka ty, co nevyžadují podrobnější přípravu jednání, nepřipadá v úvahu vydání výzvy podle § 114b OSŘ.⁹⁰ Tato výzva má přispět k tomu, aby byly průtahy v řízení co nejvíce eliminovány, její užití ve zcela jednoduchých či jednoznačných případech by je mohlo naopak vytvořit.

Požadavek naplnění pojmů *povaha věci* nebo *okolnosti případu* je tedy naplněn v okamžiku, kdy je mimořádně obtížné, vzhledem ke složitosti skutkového stavu připravit a rozhodnout při jediném jednání bez vyjádření žalovaného, také tehdy pokud se sice nejedná o mimořádně obtížné zjišťování skutkového stavu, ale tato obtížnost je objektivně zjevná a soud dojde k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného není možné jednání řádně připravit.⁹¹

V případě, že soud dříve ve věci rozhodoval platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, nemusí před vydáním kvalifikované výzvy zkoumat povahu věci nebo okolnosti případu. Avšak vydání rozsudku pro uznání ve smyslu § 114b odst. 5 OSŘ je v tomto možné pouze za předpokladu, že byl platební rozkaz vydán v souladu s podmínkami pro jeho vydání.⁹² Pokud se jedná o spory, kde soud rozhoduje platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, je nutné spolu s takovým rozkazem žalovanému zaslat i výzvu k vyjádření.⁹³ Žalovaný, co se týče samotného platebního rozkazu, má možnost do 15-ti dnů podat odpor, čímž je platební rozkaz zrušen a soud nařídí jednání. Tento odpor, na základě ustanovení § 174 odst. 3 OSŘ, nemusí být odůvodněn. Lhůta k vyjádření pak běží ode dne uplynutí lhůty k podání odporu.⁹⁴

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004.

⁹⁰ Viz tamtéž.

⁹¹ K pojmům *povaha věci* nebo *okolnosti případu*, také viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003, uveřejněný pod číslem 41/2004 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, kde Nejvyšší soud vidí jako překážku výzvy podle § 114b OSŘ také bezdůvodnou žalobu. - „Je-li žaloba zjevně bezdůvodná, neodůvodňuje povaha věci ani okolnosti případu, aby žalovaný byl vyzván k vyjádření podle ustanovení § 114b OSŘ o takové žalobě nelze rozhodnout rozsudkem pro uznání podle § 153a odst. OSŘ.“

⁹² K tomu viz § 172 odst. 1 a 2 OSŘ.

⁹³ K tomu také viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2005, sp. zn. 30 Cdo 2602/2004, kde Nejvyšší soud vyjádřil nutnost doručit žalovanému platební rozkaz a usnesení podle § 114b odst. 2 OSŘ jedinou zásilkou, popřípadě obě listiny pojmout do jedné.

⁹⁴ Viz § 114b odst. 2 OSŘ: Bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, určí předseda senátu lhůtu pro vyjádření k výzvě až ode dne uplynutí lhůty k podání odporu proti platebnímu rozkazu, elektronickému platebnímu rozkazu nebo evropskému platebnímu rozkazu. Tj. patnáctým dnem

Na základě výše uvedeného lze předpokládat, že platební rozkaz bude použit v rámci hospodárnosti řízení u jednoduchých věcí, kde není třeba zjišťovat stanovisko žalovaného, protože je možné rozhodnout na základě peněžitého nároku uplatněného žalobcem, pokud tento vyplývá ze skutečností jím uvedených. Pokud by v takových případech nebylo rozhodováno pomocí platebního rozkazu, elektronického platebního rozkazu nebo evropského platebního rozkazu bylo by možné v rámci přípravy jednání žalovaného vyzvat na základě výzvy uložené ve smyslu § 114a odst. 2 OSŘ. Také by s ohledem na povahu věci nebo okolnosti případu nepřipadala v úvahu výzva podle § 114b OSŘ, jelikož by vzhledem k jeho jasnosti a jednoduchosti, nebylo možné ji uložit. V této souvislosti je podle mého názoru příhodné konstatovat, že zákon se tak na straně jedné snaží umožnit přípravu jednání tak, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům, na straně druhé dává možnost i ve skutkově jednoduchých či jednoznačných případech, kde by normálně nepřipadalo v úvahu tzv. kvalifikovanou výzvu použít (pokud bylo rozhodnuto podle § 172, § 174a nebo § 175b OSŘ), vzhledem k výkladu pojmů *povaha věci a okolnosti případu* Nejvyšším soudem ČR⁹⁵, ji i tak vydat.

V souvislosti s nově zavedeným institutem přípravného jednání (§ 114c OSŘ) je nyní na soudci, zda zvolí žalovanému uložit písemné vyjádření podle § 114b OSŘ nebo zda nařídí přípravné jednání podle § 114c OSŘ. Tyto dva instrumenty se však vzájemně vylučují. Jejich užití má, mimo jiné, vliv také na koncentraci daného řízení. Pokud je vydána tzv. kvalifikovaná výzva a není rozhodnuto bez nařízeného jednání, nastává koncentrace k okamžiku skončení prvního jednání ve věci⁹⁶, pokud proběhne tzv. souhrnnou novelou nově zavedené přípravné jednání, je řízení koncentrováno jeho skončením. O tomto následku má být účastník řízení poučen.

od doručení platebního rozkazu uplyne lhůta pro podání odporu a až následující den počíná běh lhůty pro vyjádření k výzvě. Podáním odporu je lhůta počítána tímto dnem.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003, uveřejněný pod číslem 41/2004 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. ledna 2008, sp. zn. 32 Odo 416/2006.

⁹⁶ Ve smyslu ustanovení § 114b odst. 3 OSŘ se prvním jednáním ve věci rozumí takové jednání, které bylo nařízeno, tj. nebylo odročeno ani nebylo možno rozhodnout bez jeho nařízení, tedy musí jít o takové jednání, které skutečně proběhlo. Nejvyšší soud ČR došel k závěru, že ve smyslu tohoto ustanovení se prvním jednáním rozumí takové jednání, které bylo nařízeno jako první v pořadí, i v tom případě, kdy k vlastnímu projednání věci samé nedošlo. Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 221/2007.

5.2.2. Přípravné jednání podle § 114c OSŘ

Institut přípravného jednání tak, jej známe v dnešní podobě, byl do občanského soudního řádu zaveden tzv. souhrnnou novelou OSŘ jako nástroj urychlení řízení, s předpokladem užití v rámci přípravy řízení.

Znění § 114c OSŘ nahradilo paragrafové znění účinné do této novely, které upravovalo tzv. soudní rok. Soudní rok, nebo také tzv. první rok, byl s účinností od 1. dubna 2005 zaveden zákonem č. 59/2005 Sb. Smyslem této předchozí úpravy bylo urychlit řízení. Předseda senátu měl možnost, pokud nebylo možné připravit řízení postupem podle § 114a odst. 2 a § 114b tak, aby bylo rozhodnuto při jediném jednání, nařídit projednání věci v rámci prvního roku. Předvolání účastníci měli sdělit soudu svá stanoviska, měli navrhnout důkazy a předseda senátu se měl pokusit o smírné vyřešení sporu.⁹⁷

Povaha přípravného jednání je svým obsahem shodná s právní úpravou soudního roku, je však více přísná v souvislosti s požadavky, které klade na účastníky řízení. § 114c OSŘ zavádí ve svém čtvrtém odstavci zákonnou koncentraci řízení, v dalších odstavcích ukládá soudu povinnost poučit o jejich následcích a předvídá sankce pro žalovaného i žalobce pro případ, že by se k přípravnému jednání bez řádné omluvy a z vážného důvodu nedostavili.⁹⁸

Nařízení přípravného jednání připadá v úvahu tehdy, není-li možné o věci samé rozhodnout bez nařízení jednání, nebo nemůže-li být postupem podle § 114a odst. 2 jednání připraveno tak, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání, a nepostupoval-li soud podle § 114b, předseda senátu, s výjimkou sporů a jiných právních věcí, v nichž se takový postup jeví s ohledem na okolnosti případu neúčelným, nařídí a provede přípravné jednání. Tento instrument přípravy jednání je však vyloučen v případě, že soud již dříve postupoval podle § 114b OSŘ a vyzval žalované pomocí tzv. kvalifikované výzvy.⁹⁹ Za účelem přípravného jednání předseda senátu předvolá účastníky řízení a jejich zástupce, nejméně dvacet dní před jeho nařízením za podmínky, že náhradní doručení předvolání je vyloučeno. V rámci samotného přípravného řízení předseda senátu v součinnosti s účastníky objasní všechny potřebné skutečnosti, zejména zda byly

⁹⁷ HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 44; BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2006, 530-532; VALENTA, Jaroslav. *Dva roky přípravného jednání v praxi*. [online] Právní rozhledy č. 1/2012. str. 18 [cit. 20. 3. 2014] Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

⁹⁸ Viz § 114c odst. 4, 5, 6 a 7 OSŘ.

⁹⁹ Toto omezení plyne z dikce ustanovení § 114c odst. 1 OSŘ.

splněny podmínky řízení, probíhá doplnění tvrzení a předkládají se návrhy na provedení důkazů, soud má pak povinnost poskytnout potřebná poučení¹⁰⁰, také se pokusí o smírné vyřešení věci a činí další vhodná opatření k zajištění účelu přípravného jednání a samotného sporu.¹⁰¹

Zákonná koncentrace zavedená tímto ustanovením nastává k okamžiku skončení přípravného jednání, „o tom je soud povinen účastníky poučit již v usnesení o nařízení přípravného jednání a toto poučení účastníkům znovu poskytnout před skončením přípravného jednání“¹⁰², jelikož k později uplatňovaným skutečnostem bude možné přihlédnout pouze za podmínek stanovených v § 118b odst. 1 OSŘ. Soud může z vážných důvodů na žádost účastníka poskytnout ještě dodatečnou lhůtu v trvání maximálně třiceti dní k doplnění tvrzení a navržení důkazů, pak bude řízení ohledně skutečností, o kterých byli účastníci poučeni koncentrováno a k později uvedeným skutečnostem a důkazům bude možné přihlédnout jen za výjimek, které jsou stanoveny v § 118b odst. 1 věta třetí OSŘ. A jak plyne z dikce ustanovení § 114c odst. 4 poslední věta za středníkem OSŘ, prominutí zmeškání lhůty není možné (zákon s jejím uplynutím spojuje další procesní následky v podobě skutkového a důkazního „stopstavu“).

Ve snaze naplnit cíl zavedení institutu přípravného jednání, zahrnul zákonodárce do jeho úpravy sankce, jež neminou účastníky, kteří se k němu bez řádné omluvy a z důležitého důvodu nedostavili.

Pokud se k přípravnému jednání bez včasné omluvy nedostaví žalovaný, soud vydá ve věci rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 3 OSŘ). Aby k tomuto následku mohlo dojít, nepostačí pouhé nedostavení se bez omluvy. Zákon klade další podmínky, které spočívají v řádném a včasném předvolání (nejméně dvacet dnů předem, když náhradní doručení je vyloučeno) a řádné doručení žaloby. Rozsudek pro uznání nelze, ve smyslu ustanovení § 153a odst. 3 OSŘ, vydat ve věcech, v nichž není možné uzavřít a schválit smír a ve věcech uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ. Žalovaný musí být o následcích nedostavení se k přípravnému jednání poučen již spolu s předvoláním k němu.

¹⁰⁰ Ve smyslu § 118a OSŘ má soud účastníky poučit, pokud je třeba doplnit tvrzení a navrhnout důkazy, pokud by se tak nestalo, koncentrace by ohledně skutečností, o kterých nebyli účastníci poučeni, nenastala. Účastníci mají být vyzváni, celý průběh má být sepsán do protokolu. K tomu viz BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009. str. 804.

¹⁰¹ K tomu viz § 114c odst. 2 a 3 OSŘ.

¹⁰² BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009. str. 804.

Pokud se k přípravnému jednání bez řádné omluvy a z vážného důvodu nedostaví žalobce, soud řízení zastaví. Aby mohlo být v tomto případě řízení zastaveno, i zde platí podmínka předvolání účastníka nejméně dvacet dní předem spolu s podmínkou vyloučení náhradního doručení. Také v tomto případě nemůže být takto rozhodováno v případě věci uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ.

Pokud by došlo k situaci, kdy se k přípravnému jednání nedostaví ani jedna strana sporu, zákon výslovně neříká, jaký by měl následovat procesní následek. Nejspíše by měl „mít soud za to, že žalobce vzal žalobu zpět a řízení pro jeho bezpředmětnost zastavit.“¹⁰³

Sankce, které teoreticky hrozí stranám sporu, se zdají být nevyrovnané, když žalovaný, který se nedostaví, je stížen rozsudkem pro uznání a žalobce v ten samý případ zastavením řízení. Pokud dojde k zastavení řízení, jedná se o nemeritorní usnesení, žalobce tedy může jít a podat u soudu znovu žalobu. Žalovaný možnost „obnovy“ nemá, rozsudek pro uznání je meritorním rozhodnutím, které zakládá překážku rei iudicatae a tedy jediným snad možným prostředkem obrany žalovaného může být odvolání proti takovému rozsudku, přičemž to je možné pouze z odvolacího důvodu uvedeného v § 205b OSŘ, resp. 205 odst. 2 písm. a) OSŘ¹⁰⁴. Snad by k větší procesní rovnosti účastníků řízení v tomto směru více směřovalo, kdyby soud v případě nedostavení se žalobce žalobu zamítnul.¹⁰⁵ V obou případech však nemůže nastat zmiňovaná sankce, pokud jsou dány důvody k odmítnutí žaloby nebo zastavení řízení. Je tak dána přednost nemeritornímu rozhodnutí – stejně jako v případě § 114b odst. 5 OSŘ.¹⁰⁶ I v tomto směru byla dřívější úprava prvního roku mírnější. Pokud se účastníci nedostavili, mohl soud uložit, pro hrubé ztěžování postupu řízení, pořádkovou

¹⁰³ BARTONÍČKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J. *Koncentrace řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené* [online] Právní rozhledy 17/2009. str. 611. [cit. 18. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

¹⁰⁴ Viz § 205b OSŘ, který říká, že odvolacím důvodem v případě rozsudku pro uznání jsou jen skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro jeho vydání (k tomu viz § 153a OSŘ) a vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a) OSŘ: Odvolání proti rozsudku nebo usnesení, jímž bylo rozhodnuto ve věci samé, lze odůvodnit jen tím, že nebyly splněny podmínky řízení, rozhodoval věcně nepříslušný soud prvního stupně, rozhodnutí soudu prvního stupně vydal vyloučený soudce nebo byl nesprávně obsazen.

¹⁰⁵ SVOBODA, Karel. *Další novela OSŘ – změny v režimech koncentrace*. [online] Právní zpravodaj. 10. 5. 2008. [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

¹⁰⁶ BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. 798-806; VALENTA, Jaroslav. *Dva roky přípravného jednání v praxi*. [online]. Právní rozhledy č. 1/2012. [cit. 20.3.2014]. dostupné z: www.beck-online.cz/; HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 79-83.

pokutu. V případě, že se nedostavila jen jedna strana sporu, mohlo jí být uloženo zaplatit náklady řízení, které vznikly protistraně.¹⁰⁷

5.2.3. Koncentrace ze zákona podle § 118b OSŘ

Koncentrace řízení, zásada zavedená do občanského soudního řádu s cílem jej urychlit a zefektivnit, „pevně vymezuje časový prostor ke splnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní“.¹⁰⁸ K. Svoboda v této souvislosti hovoří o tzv. skutkovém a důkazním „stopstavu“.¹⁰⁹

Zákonná koncentrace řízení byla do našeho civilního procesu vnesena již novelou č. 30/2000 Sb., ustanovení § 118b OSŘ koncentrovalo řízení taxativně v tomto ustanovení uvedená ke konci prvního jednání ve věci, ostatní řízení byla zkoncentrována na základě § 119a OSŘ vyhlášením rozsudku soudu prvního stupně. V souvislosti s koncentrací podle § 118b OSŘ byly také zakotveny výjimky z ní, které připouštěly uvádění nových skutečností a důkazů pouze za podmínky, že se jedná o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků a které nastaly nebo vznikly po prvním jednání nebo se jednalo o takové, které nemohl účastník bez své viny včas uvést. Výjimky byly dalšími novelami rozšířeny.

Zmíněná novela také zavedla koncentraci rozhodnutím soudu na návrh účastníka, § 118c OSŘ, ta byla ovšem další podstatnou novelou OSŘ bez náhrady zrušena. Možná můžeme mluvit o částečném jejím zachování v podobě možnosti soudu poskytnout účastníkům dodatečnou lhůtu pro splnění povinnosti tvrzení a důkazní. Možnost poskytnout tuto dodatečnou lhůtu je zakotvena v ustanovení § 118b odst. 1 věta druhá OSŘ.¹¹⁰ Na rozdíl od dodatečné lhůty, uvedené v souvislosti s přípravným jednáním v § 114c odst. 5 OSŘ (ne delší než třicet dní), zde není žádné její časové omezení a soud ji tedy poskytne takovou, jakou uzná vzhledem k danému případu za vhodnou. Je zde částečně dán prostor pro úvahu soudu. Zákon sice samotné udělení této lhůty nespojuje s žádostí účastníka,

¹⁰⁷ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. str. 531.

¹⁰⁸ BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. str. 838.

¹⁰⁹ SVOBODA, Karel. *Dokazování.* Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. str. 156

¹¹⁰ K tomu viz § 118b odst. 1 věta druhá OSŘ: Pokud nebyla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, **popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta** k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností.

ale zdá se být zjevné, že bez takové žádosti není možné lhůtu poskytnout a soud by měl o této možnosti daného účastníka poučit.¹¹¹

Novela OSŘ provedená zákonem č. 7/2009 Sb. nejen že zrušila soudcovskou koncentraci, ale „učinila z koncentrace řízení univerzální zásadu projednávání sporných věcí a zavedla koncentraci řízení nejen ve vazbě na přípravné jednání (k jeho konci), ale též ve všech sporných věcech.“¹¹² Nová úprava koncentrace se vztahuje na všechna řízení kromě těch, která jsou uvedena v § 120 odst. 2 OSŘ, tímto je celková koncepce koncentrace řízení oproti dřívější úpravě zpřísněna.¹¹³

Ona koncepce do tzv. souhrnné novely OSŘ byla postavena tak, že konkrétní řízení, vyjmenovaná v § 118b odst. 1 OSŘ, byla na konci prvního jednání ve věci koncentrována, to znamenalo, že další nové skutečnosti a důkazy mohli účastníci uvádět, pouze pokud by se jednalo o výjimku z této koncentrace. Výjimky z koncentrace řízení byly dílčími novelami OSŘ dále doplňovány. Zde je důležité, že by soud měl účastníky poučit o dalších procesních následcích, které s sebou přináší fakt, že neuvedli potřebné skutečnosti právně významné pro řádné objasnění skutkového stavu a neoznačili důkazy k nim do skončení prvního jednání ve věci, jelikož k později uvedeným skutečnostem a důkazům nebude přihlíženo. Tato poučovací povinnost sice v ustanovení § 118b OSŘ není výslovně zakotvena, a to ani po tzv. souhrnné novele OSŘ, ale dovozuje se z obecné poučovací povinnosti, která je stanovena v § 5 OSŘ.¹¹⁴ Na základě obecné poučovací povinnosti je pak dovozováno, že účastník má být soudem poučen v předvolání k jednání, že toto bude jeho skončením koncentrováno. Koncentrace řízení se však neuplatňovala v řízeních, která bylo nutné projednat podle pravidel nesporného řízení, tj. řízení upravená v § 120 odst. 2 OSŘ. Vedle této úpravy bylo možné řízení koncentrovat, za podmínek stanovených § 118c OSŘ, na žádost účastníka řízení. Úprava § 118c OSŘ výjimky připouštěla také.

Nynější úprava je taková, že jsou na základě ustanovení § 118b OSŘ koncentrována všechna sporná řízení, pokud se tomu tak nestalo již dříve, na základě ustanovení § 114c odst. 5 OSŘ, ke konci prvního jednání ve věci a další

¹¹¹ BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. str. 840.

¹¹² Viz tamtéž. str. 838.

¹¹³ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 95.

¹¹⁴ K tomu viz § 5 OSŘ: Soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech.; Také k tomu viz BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. str. 839.

nové skutečnosti a nové důkazy je možné uvádět, pouze pokud by se jednalo o koncentrační výjimku uvedenou v § 118b OSŘ. Nesporná řízení jsou i v nynější právní úpravě stranou koncentrace spolu s takovými případy, ve kterých účastníci nebyli poučeni podle § 114c odst. 5 OSŘ, pokud proběhlo přípravné jednání. V takových případech je možné uvádět nové skutečnosti a důkazy do vyhlášení prvostupňového rozhodnutí. Soudcovská koncentrace podle § 118c OSŘ, o které v této práci byla již několikrát řeč, byla z občanského soudního řádu vyňata právě v souvislosti s těmito nastíněnými změnami v právní úpravě koncentrace řízení v civilním procesu.¹¹⁵

5.3. Výjimky z účinků zákonné koncentrace řízení podle § 118b OSŘ

Koncentrace řízení, neboli nastolení tzv. skutkového a důkazního „stopstavu“, nastává po tzv. souhrnné novele OSŘ skončením prvního jednání, nebo pokud bylo provedené přípravné jednání, tak také jeho skončením. Dále mohou účastníci uvádět nové rozhodné skutečnosti a navrhopat nové důkazy jen pokud by se daly podřadit pod některou z výjimek, a to pouze do vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně (§ 119a OSŘ), později by bylo možné k nim přihlídnout pouze za podmínek stanovených § 205a odst. 1 OSŘ, který zakotvuje princip neúplné apelace. O tom musí být účastníci předem poučeni.

Moment, kdy nastane okamžik zkoncentrování řízení, byl však, od doby jeho zavedení tzv. velkou novelou OSŘ, v průběhu dílčích novel měněn. Tzv. velká novela OSŘ tento moment řízení zasadila do okamžiku vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně. Novela provedená zákonem č. 59/2005 Sb. pouze přidala institut již zmíněného prvního roku, kde se předpokládalo do konce tohoto jednání objasnit skutkový stav a připravit tak podklady pro jednání ve věci samé. Nakonec velice významná tzv. souhrnná novela OSŘ nahradila právní úpravu prvního roku přípravným jednáním a posunula okamžik koncentrace k jeho konci (pokud se koná), jinak ke konci prvního jednání ve věci (§ 118b OSŘ).

Ustanovení § 118b OSŘ upravuje výjimky z obou zákonných koncentrací, tedy jak z § 114c OSŘ, tak z § 118b OSŘ. Jak nastíněno v předchozí podkapitole, spolu se změnou ustanovení § 118b OSŘ, a okruhu řízení, která jsou na jeho základě zkoncentrována, došlo i k částečné změně těchto výjimek. Pro úplnost znovu zmiňuji, že koncentrace řízení se netýká, ani před změnami provedenými

¹¹⁵ BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. str. 838.

zákonem č. 7/2009 Sb. se netýkala, těch řízení, která jsou uvedena v § 120 odst. 2 OSŘ. Také se nevztahuje na řízení, ve kterých účastníci nebyli soudem řádně poučeni podle § 114c odst. 5 OSŘ.

Původní ustanovení § 118b OSŘ zahrnovalo výjimky z koncentrace řízení, které spočívaly v tom, že bylo možné nastolenou koncentraci prolomit pouze v případě, že by účastníci uvedli takové nové skutečnosti a důkazy, které nastaly po prvním jednání, a měla jimi být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, nebo které nemohli bez své viny včas uvést.¹¹⁶ K těmto výjimkám tzv. souhrnnou novelou OSŘ přibyla výjimka zakotvená ustanovením § 118b odst. 1 věta třetí OSŘ. Ta spočívá v tom, že jsou i po koncentraci řízení přípustné takové skutečnosti nebo důkazy, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 2 OSŘ.¹¹⁷ Další modifikace přišla s novelou č. 404/2012 Sb., která výjimky z koncentrace řízení také poupravila.¹¹⁸ Z důvodové zprávy k tomuto zákonu plyne, že zákonodárce chtěl zpřesnit úpravu koncentrace řízení, když výslovně vyjádřil, že: „soud smí přihlídnout i k novým skutečnostem a důkazům, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po skončení prvního jednání, nebyla-li provedena jeho příprava podle § 114c. Zejména se však výjimka z koncentrace výslovně zakládá pro uvedení skutečností a důkazů účastníky, byli-li k takovému doplnění soudem vyzváni dle § 118a odst. 1 až 3.“¹¹⁹

V dalším textu této kapitoly se budu věnovat jednotlivým výjimkám, které byly pro obě zákonné koncentrace zakotveny ustanovením § 118b OSŘ. Pokud jsou důvody nějaké z výjimek uplatněny, má to za následek prolomení

¹¹⁶ K tomu viz § 118b OSŘ odst. 1 věta druhá. In BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z., MAZANEC, M. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 6.* Vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. str. 436.

¹¹⁷ K tomu viz § 118b odst. 1 věta třetí OSŘ ve znění k 1. 7. 2009. In BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář.* 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. str. 836.

¹¹⁸ Zákonem č. 404/2012 Sb., s účinností od 1. 1. 2013 byly opět rozšířeny možnosti prolomení koncentrace řízení. viz § 118b odst. 1 věta třetí OSŘ v současném znění, tj. v platném stavu k 1. 1. 2013: K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném, **a nebylo-li provedeno, po prvním jednání** nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a **odst. 1-3.**

¹¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online. cit. 22. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

koncentrace řízení a možnost uvedení nových skutečností a označení nových důkazů do doby vyhlášení prvostupňového rozsudku.

5.3.1. Věrohodnost důkazních prostředků

První z výjimek, které zákon připouští, je možnost uplatnit **nové skutečnosti nebo důkazy, jejichž prostřednictvím má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků.**

Posuzování věrohodnosti důkazního prostředku je součástí volného hodnocení důkazů soudem, který v rámci dokazování, resp. hodnocení důkazů, hodnotí jednotlivé důkazy samostatně a pak všechny ve vzájemné souvislosti.

Pojem *věrohodnost* má při hodnocení důkazů nemalý význam, protože jen o důvěryhodný důkaz může být opřeno skutkové zjištění soudu, nepostačí pouhá přesvědčivost. I přes tento význam není *věrohodnost* pojmem, který by byl zákonem nějakým způsobem vysvětlen a je tedy nutné jej dovozovat ze soudní judikatury. Soudní výklad ale není jednotný, a to ani na té nejvyšší úrovni. Považuji za vhodné zde také zmínit, že věrohodnost provedených důkazů hraje roli jak při uplatnění koncentrace podle § 118b odst. 1 OSŘ, tak při uplatnění principu neúplné apelace podle § 205a odst. 1 písm. c) OSŘ.¹²⁰

Ve výše nastíněné souvislosti Nejvyšší soud ČR dovedl, že: „Hodnocením důkazů se rozumí myšlenková činnost soudu, kterou je provedeným důkazům přisuzována hodnota závažnosti (důležitosti) pro rozhodnutí, hodnota zákonnosti, hodnota pravdivosti, popřípadě věrohodnosti.“¹²¹ V rámci hodnocení důkazů z hlediska jejich důležitosti pro rozhodnutí, tj. z hlediska toho, zda o ně může soud opřít svá skutková zjištění, určuje soud svými úvahami, jaký mají jednotlivé důkazy význam. „Hodnocením důkazů z hlediska jejich pravdivosti soud dochází k závěru, které skutečnosti, o nichž důkazy (pro rozhodnutí významné a zákonné) podávají zprávu, lze považovat za pravdivé (dokázané) a které nikoli. Vyhodnocení důkazů z hlediska pravdivosti předpokládá též posouzení věrohodnosti důkazem poskytované zprávy podle druhu důkazního prostředku a způsobu, jakým se podle zákona provádí.“¹²² Věrohodnost důkazu je spojována především s důkazním prostředkem výslech svědka¹²³ a i v soudní judikatuře se s výkladem pojmu *věrohodnost* nejčastěji setkáváme ve spojení

¹²⁰ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 99-100.

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. 33 Odo 579/2005.

¹²² Viz tamtéž.

¹²³ K tomu viz § 126 odst. 2 OSŘ.

s tímto důkazním prostředkem. Judikatura dále řeší *věrohodnost* ve spojení se znaleckým posudkem, pouze však co se týče úplnosti závěrů znalce k jeho zadání. Samotný znalecký posudek je soud oprávněn hodnotit v souladu s ustanovením § 132 OSŘ, jeho odbornost však soudu hodnotit nepřisluší. „Soud může hodnotit přesvědčivost posudku co do jeho úplnosti ve vztahu k zadání, logické odůvodnění znaleckého posudku a jeho soulad s provedenými důkazy.“¹²⁴

Nejvyšší soud dále v souvislosti s novými skutečnostmi a důkazy zastává názor, že nejde o zpochybnění věrohodnosti důkazního prostředku, pokud účastník uvede takové skutečnosti nebo navrhne takové důkazy, kterými „má být skutkový stav věci zjištěn jinak, než jak ho zjistil soud prvního stupně na základě jím provedeného hodnocení důkazů.“¹²⁵ Dále pak Nejvyšší soud pak ve svém dalším rozhodnutí ze dne 28. května 2009 říká, že koncentrace řízení, pokud jde o skutečnosti a důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazů, je prolomena v tom případě, když „účastník pomocí tvrzení prostřednictvím důkazů prokáže takové skutečnosti, které mohou mít samy o sobě nebo ve spojení s již známými skutečnostmi vliv na hodnocení soudem provedeného důkazního prostředku z hlediska jeho věrohodnosti.“¹²⁶ Nadále pak doplňuje, že pokud účastník zpochybnuje věrohodnost provedených důkazů tím, že „navrhne důkazy, jejichž pomocí lze skutkový stav zjistit jinak, než vyplývá z provedených důkazů, které byly navrženy do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo“¹²⁷, nejedná se o koncentrační výjimku, ale pouze o pokus k tomu, aby byl soudem zjištěný skutkový stav zjištěn jinak než do skončení prvního jednání ve věci.¹²⁸

Ústavní soud s výkladem Nejvyššího soudu ČR nesouhlasí a říká, že je „příliš formalistický a vykazuje extrémní nesoulad s představou o spravedlivém soudním rozhodování“.¹²⁹ K. Bartoníčková a J. Křiváčková k tématu doplňují, že

¹²⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta. *Věrohodnost důkazních prostředků*. [online]. In Hamulák, Ondrej (editor). a kol. *Debaty mladých právníků 2007*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. str. 11. [cit. 23. 3. 2014]. Dostupné z <http://odmp.upol.cz/>; K tomu také viz HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 98-99.

¹²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003.

¹²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2009, sp. zn. 30 Cdo 2310/2007.

¹²⁷ Viz tamtéž.

¹²⁸ Viz tamtéž; K tomu také viz BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. str. 841-842.

¹²⁹ BARTONIČKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J. *Koncentrace řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené* [online] Právní rozhledy 17/2009. s.r 611. [cit. 23. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

Ústavní soud zde nerozlišuje mezi pojmy pravdivost a věrohodnost důkazního prostředku.¹³⁰

5.3.2. Skutečnosti nebo důkazy nastalé po přípravném, resp. prvním jednání

Této výjimky se dotkla novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 404/2012 Sb., která zpřesnila její znění. Ve znění do 31. 12. 2012 bylo možné přihlídnout k **novým skutečnostem a důkazům pokud nastaly po přípravném jednání.**

Takto upravená výjimka z koncentrace řízení byla odbornou veřejností spíše kritizována.¹³¹ Diskutována byla otázka, jak naložit s novými skutečnostmi a důkazy, pokud přípravné jednání nebylo provedeno a tyto se objevily po prvním jednání, případně po uplynutí lhůty, která byla k jejich uvedení určena. Je tedy zřejmé, že zákon neřešil situaci, kdy přípravné řízení nebylo vůbec provedeno. Autorky citovaných ustanovení se shodují v tom, že je možné takové skutečnosti a důkazy podřadit pod jinou z výjimek, kterou je uplatnění nových skutečností a důkazů, které **nemohl účastník bez své viny včas uvést.** Nebo jako druhou možnost vidí analogické užití prvně zmiňované výjimky i na skutečnosti a důkazy nastalé po prvním jednání ve věci. J. Bureš v komentáři k občanskému soudnímu řádu¹³² nedá se říci, že k danému problému mlčí, ale rovnou uvádí, že koncentrace řízení se, mimo jiné, z povahy věci nevztahuje na skutečnosti a důkazy, které vznikly po prvním jednání.

Zákonodárce si dal v Programovém prohlášení vlády ze dne 4. srpna 2010, mimo jiné, za cíl zefektivnění justice a snížení průtahů řízení. Novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb., účinná k 1. 1. 2013, se pokusila zpřesnit koncentraci řízení, když výslovně stanovila, že k později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o **skutečnosti nebo důkazy, které nastaly po přípravném, a nebylo-li provedeno, prvním jednání.** Dle mého názoru je tato změna v textu zákona jakýmsi tlumočením toho, na čem se odborná veřejnost shodla a především také výsledkem logického výkladu a užití argumentu *per analogiam legis*.

¹³⁰ Viz tamtéž.

¹³¹ K tomu viz HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str.102-103; BARTONÍČKOVÁ, K., KRIVÁČKOVÁ, J. *Koncentrace řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené* [online] Právní rozhledy 17/2009. str. 611 [cit. 23. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

¹³² BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. str. 841.

5.3.3. Skutečnosti nebo důkazy, které nemohly být bez viny účastníka včas uvedeny

Další prolomení koncentrace řízení může nastat v souvislosti s uplatněním nových skutečností nebo důkazů, které účastník řízení **nemohl bez své viny včas uvést**.

Zákon se však k pojmu *bez své viny* blíže nevyjadřuje a opět bylo třeba, aby význam tohoto neurčitého pojmu soudní judikatura vysvětlila a sjednotila. Z takového výkladu pak lze vyčíst, že skutečnosti a důkazy, které účastník nemohl *bez své viny* včas uvést, jsou ty, které i když v době rozhodování objektivně existovaly, tak o nich nevěděl a vědět nemohl i kdyby vynaložil veškeré možné úsilí. Nelze je ani opírat o skutečnost, že k nim došlo bez zavinění účastníka, protože pokud existuje složka vědění, je tím dáno i zavinění a takových skutečností a důkazů se nelze v této souvislosti dovolávat.¹³³ Výklad Nejvyššího soudu se ve spojení s pojmem *bez své viny* omezuje na ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ, tedy na mimořádný opravný prostředek obnovy řízení. Můžeme říci, že jak zákon, tak judikatura spojují tyto skutečnosti a důkazy s vývojem řízení po vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně a s obnovou řízení, nikoli však s odvoláním.

5.3.4. Skutečnosti nebo důkazy doplněné na základě výzvy podle § 118a OSŘ

Poslední výjimkou ze zákonné koncentrace, kterou občanský soudní řád v ustanovení § 118b odst. 1 věta třetí OSŘ zmiňuje, zahrnuje **skutečnostinebo důkazy, které účastník uvedl po výzvě soudu k doplnění rozhodných skutečností podle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ**.

V souvislosti s poučením účastníků podle § 118a OSŘ teorie mluví o tzv. hmotněprávním poučení. Zde však hranice mezi poučením o procesních právech a povinnostech a o hmotném právu nemusí být vždy zcela jasná. Toto ustanovení v prvním odstavci hovoří o povinnosti soudu poučit o povinnosti tvrzení, v druhém odstavci o překvalifikaci nároku a ve třetím odstavci o povinnosti důkazní. Je pak na osobě soudce, jakým způsobem, do jaké míry a kam až se svým poučením zajde. Poučení by však nemělo směřovat k nerovnému procesnímu postavení stran.

¹³³ K tomu viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001, uveřejněné pod číslem 31/2003 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

Výjimka ze zákonné koncentrace *skutečnosti nebo důkazy, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3* v původním ustanovení § 118b OSŘ upravena nebyla a zavedla ji až tzv. souhrnná novela OSŘ. Znění původního § 118b OSŘ výslovně zahrnovalo pouze skutečnosti doplněné na základě výzvy soudu podle § 118a odst. 2 OSŘ.

Výzvu podle § 118a odst. 2 OSŘ může předseda senátu uložit, pokud má za to, že posouzení věci je po právní stránce možné jinak, než podle účastníkova právního názoru. V tom případě jej vyzve, aby v potřebném rozsahu doplnil rozhodné skutečnosti a důkazy k jejich prokázání. Zároveň musí poučit o procesních následcích této výzvy (tj. že uplynutím poskytnuté lhůty k doplnění tvrzení a důkazů nastane koncentrace řízení a další nově uvedené skutečnosti a důkazy bude moci, uplatnit jen za podmínek § 205a odst. 1 OSŘ v rámci odvolacího řízení).¹³⁴ „Z povahy věci vyplývá, že účastníkům musí být umožněno, aby se podle daného poučení zachovali a aby doplnili svá tvrzení a označili důkazy k prokázání těchto tvrzení, třebaže by jim v tom jinak bránila koncentrace řízení.“¹³⁵ V zásadě se jedná o dodatečnou výzvu a poučení soudem po koncentraci. Z uvedeného plyne, že účastníci mohou nové skutečnosti a důkazy uvádět až do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně.

O prolomení koncentrace se nebude jednat v případě, kdy se účastníkům takového poučení dostalo v průběhu prvního jednání, popřípadě v přípravném jednání, jestliže bylo provedeno. Na takto uvedené skutečnosti a důkazy se totiž bude klasicky vztahovat koncentrace řízení (podle § 114c odst. 5 nebo § 118b odst. 1 OSŘ) a výzva podle § 118a odst. 2 OSŘ by se díky tomu nedala považovat za důvod vedoucí k prolomení již nastolené koncentrace. V tomto případě by pak ani nepřicházela v úvahu výzva po skončení přípravného nebo prvního jednání, neboť účastníci už byli v jejich rámci podle § 118a odst. 2 OSŘ vyzváni a poučeni. Uplatnění výjimky by tedy bylo nadbytečné. V případě, že by účastníci

¹³⁴ BARTONÍČKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J. *Koncentrace řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené* [online] Právní rozhledy 17/2009. s. 611 [cit. 25. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

¹³⁵ BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. str. 842.

potřebovali více času k tomu, aby mohli tvrdit rozhodné skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání, má soud možnost výzvou uloženou lhůtu prodloužit.¹³⁶

Novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. bylo ustanovení o zákonné koncentraci v souvislosti s předmětnou výjimkou změněno, když pod ní zákonodárce zahrnul i odstavce 1 až 3 § 118a OSŘ. K tomu K. Svoboda¹³⁷ v Komentáři k občanskému soudnímu řádu pouze uvádí, že: „Dodatečné naplnění poučovací povinnosti podle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ prolamuje již nastolenou koncentraci a účastníci na jejím základě mohou uvést další skutečnosti a důkazy.“

Skutečnosti a důkazy, které byly tvrzeny do koncentrování řízení, pokud se nejedná o ty, které jsou předmětem dalšího dokazování, zůstávají pod vlivem koncentrace. Na další nové skutečnosti a důkazy, ke kterým byl účastník soudem vyzván, se koncentrace nevztahuje a je možné je tvrdit do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně.¹³⁸

Zmiňovaná dílčí novela OSŘ v podstatě dovoluje účastníkům tvrdit a prokazovat podle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ i po koncentraci řízení. Tato změna by měla vést k tomu, aby nedocházelo k nastolení koncentrace řízení na úkor řádného zjištění skutkového stavu a následně vydání věcně nesprávného rozhodnutí, čímž je předvídatelnosti soudního rozhodnutí asi učiněno zadost. V této souvislosti je nejspíše možné hovořit také o možné procesní nerovnosti účastníků řízení. Advokát, resp. účastník řízení, totiž s ohledem na moment koncentrace bude muset k soudu přijít vždy připraven, předseda senátu (samosoudce) by měl být také připraven, ale ten má právě ještě možnost, dodatečně poučit účastníky řízení podle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ.

5.4. Poučovací povinnost soudu podle § 119a OSŘ a následky s tím spojené

Poučovací povinnost soudu v souvislosti s vydáním rozhodnutí soudu prvního stupně podle § 119a OSŘ byla do našeho občanského soudního řízení zavedena zákonem č. 30/2000 Sb., tzv. velkou novelou OSŘ. Tím byl, také spolu s ustanovením § 205a OSŘ, zaveden princip neúplné apelace v odvolacím řízení. Tento princip byl zaveden pro všechna sporná řízení. Z toho vyplývá, že pro

¹³⁶ BARTONÍČKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J. *Koncentrace řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené* [online] Právní rozhledy 17/2009. s. 61.1 [cit. 25. 3. 2014]. dostupné <http://www.beck-online.cz/>.

¹³⁷ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, xxiii, str. 424.

¹³⁸ Viz tamtéž.

řízení svou povahou nesporná (uvedená v § 120 odst. 2 OSŘ) se stále uplatňuje princip úplné apelace. Tento princip znamená, že odvolací soud není vázán skutkovým zjištěním soudu prvního stupně a jeho skutkovými závěry a tedy může v rámci odvolacího řízení provádět dokazování v jakémkoli rozsahu potřebném pro řádné objasnění skutkového stavu. Apelace úplná se od neúplné liší právě tím, zda má odvolací soud možnost dokazování vůbec provádět. A pokud ano, pak v jakém rozsahu.¹³⁹

V civilním řízení klade zákon na jeho subjekty požadavek řízení připravit tak, aby bylo možné rozhodnout již při prvním jednání ve věci. Za tímto účelem poskytuje procesní nástroje (výzva podle § 114a OSŘ, usnesení podle § 114b OSŘ, přípravné jednání podle § 114c OSŘ), které mají sloužit především k tomu, aby byly již před nařízením prvního jednání ve věci soudu známy právně významné skutečnosti důležité pro rozhodnutí a aby mohl v souladu s požadavkem na předvídatelnost soudního rozhodování sdělit účastníkům jeho právní pohled na projednávanou věc. Po zahájení řízení předseda senátu mimo jiné shrne výsledky přípravy jednání a sdělí, jaké skutečnosti má za shodné a jaké považuje za sporné a které důkazy budou v rámci prvního jednání prováděny.

Situace, která může nastat, je taková, že se v průběhu jednání, i po jeho důkladné přípravě, zjistí, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně. Nebo nastane situace, že má předseda senátu za to, že věc lze po právní stránce posoudit jinak, než podle právního názoru daného účastníka řízení. Další situace, kterou občanský soudní řád předvídá jako možnou, je spojena s neunesením důkazního břemene. Tato spočívá v tom, že se ukáže, že účastník dosud nenavrl důkazy k prokázání všech svých sporných tvrzení.¹⁴⁰

Následně, po případném doplnění potřebných tvrzení, důkazů nebo překvalifikaci právního nároku, soud řízení zkoncentruje (podle pravidel § 118b OSŘ). Následkem koncentrace je k novým tvrzením a důkazům možné přihlídnout jen pokud by bylo možné je podřadit pod jednu z výjimek, která je

¹³⁹ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z., MAZANEC, M. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* 6. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. str. 921; K tomu také viz § 205a OSŘ

¹⁴⁰ K tomu viz § 118a odst. 1, 2, a 3 OSŘ: (1) Ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy. (2) Má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném, rozsahu doplnil vyličení rozhodných skutečností; postupuje přitom obdobně podle odstavce 1. (3) Zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy.

obsažena v ustanovení § 118b odst. 1 věta třetí OSŘ nebo z důvodů uvedených v § 205a odst. 1 OSŘ v odvolacím řízení.

Před skončením jednání musí předseda senátu poučit účastníky přítomné při jednání o tom, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí. K později uplatněným tvrzením a důkazům by totiž jinak bylo možné přihlédnout jen za podmínek stanovených v § 205a OSŘ.

Pokud v průběhu řízení dojde k situaci, že účastníci nebyli soudem řádně poučeni ve smyslu ustanovení § 118a OSŘ, podle závěru Nejvyššího soudu ČR ani koncentrace řízení nebrání tomu, aby vylíčili rozhodné skutečnosti a navrhli důkazy k jejich prokázání. Ovšem pokud by tyto chtěli doplnit po tom, co bylo řízení koncentrováno, nebylo by to možné právě vzhledem k nastolenému skutkovému a důkaznímu „stopstavu“.¹⁴¹ Jinými slovy pokud soud nepoučí v rámci přípravného jednání (§ 114c odst. 5 OSŘ) nebo prvního jednání ve věci (§ 118b odst. 1 OSŘ), koncentrace nastane i bez tohoto ohledu. Zde pak záleží, zda si soud svoji chybu uvědomí a poučí účastníky řízení dodatečně, čímž dojde k prolomení nastolené koncentrace a nové skutečnosti a důkazy k nim budou účastníci oprávněni uvádět až do vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně (§ 119a OSŘ), nebo zda si tuto svoji chybu neuvědomí, pak by přicházela v úvahu náprava pouze v rámci odvolacího řízení. Pokud by došlo k druhé ze dvou zmíněných variant, může být absence poučení vadou řízení jen tehdy, „jestliže potřeba dalších tvrzení nebo důkazů vyplývá z odlišného právního názoru odvolacího soudu“.¹⁴²

Další otázka vyvstává, především pak po novele provedené zákonem č. 404/2012 Sb., nad užitečností ustanovení § 119a OSŘ. V souvislosti s jeho zavedením se jednalo o významný institut v tom smyslu, že díky jeho širokému uplatnění bylo opravdu možné významně dosáhnout urychlení řízení. Tato koncentrace však po tzv. souhrnné novele OSŘ ztrácí na významu.¹⁴³ Vzhledem k tomu, že řízení má být rozhodnuto zpravidla při jediném jednání, na jehož konci nastává koncentrace řízení, o které mají být účastníci řízení poučeni, dá se předpokládat, že tímto prvním jednáním řízení také skončí a bude vyneseno

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 Cdo 1829/2011, uveřejněný pod číslem 59/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

¹⁴² BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. str.843-844.

¹⁴³ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. str. 107.

rozhodnutí ve věci samé. I tak má soud sice povinnost přítomné účastníky na konci jednání poučit o tom, že tvrdit rozhodné skutečnosti a označovat k nim návrhy na provedení důkazů mohou pouze do vynesení tohoto rozhodnutí, ale na straně druhé toto poučení už ve své podstatě nemá svůj koncentrační charakter, jako tomu bylo před tzv. souhrnnou novelou OSŘ, protože řízení již bylo koncentrováno na základě ustanovení § 118b odst. 1 OSŘ, popřípadě § 114c odst. 5 OSŘ pokud bylo provedeno přípravné jednání. Tím, že zmíněná dílčí novela OSŘ č. 404/2012 Sb. přidala ke koncentrační výjimce odstavce 1 až 3 § 118a OSŘ, mají soudy ve své podstatě povinnost poučit účastníky řízení o svém právním názoru do doby koncentrace řízení, která nastane skončením prvního jednání. Tímto prvním jednáním se myslí takové jednání, které předchází vynesení rozhodnutí a na kterém bylo provedeno dokazování.¹⁴⁴ Absence poučení ve smyslu § 118a OSŘ tak může způsobovat nějaké další následky až dále v odvolacím řízení¹⁴⁵, samozřejmě za předpokladu, že nebyla z nějakého důvodu uplatněna výjimka z nastolené koncentrace.

¹⁴⁴ Viz tamtéž, str. 118.

¹⁴⁵ K tomu viz odvolací důvody připouštějící uplatnění principu neúplné apelace v § 205a odst. 1 OSŘ.

6. Novely OSŘ v porovnání s novelou č. 404/2012 Sb. a jejich dopad na občanské soudní řízení

Civilní proces byl u nás do zavedení koncentrace řízení ovládnán zásadou materiální pravdy a jednotnosti řízení (arbitrárního pořádku). V průběhu řízení měl soud dospět k co nejpravdivějšímu zjištění skutkového stavu a nová tvrzení a důkazy mohly být uplatňovány v jakékoli jeho fázi. S tím souvisí i princip úplné apelace v řízení ve druhém stupni.

Zavedením koncentrace řízení, jako prvku zásady legálního pořádku, se občanské soudní řízení začalo posouvat směrem k zásadě formální pravdy a jednotnost řízení byla narušena stanovením momentu, fáze řízení, do kterého musí účastníci řízení tvrdit skutečnosti rozhodné pro zjištění skutkového stavu a označit důkazy na jejich podporu, protože k později uvedeným skutečnostem a důkazům už soud prvního stupně nebude moci přihlídnout.

Moment koncentrování řízení stanovila nejdříve tzv. velká novela OSŘ do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně (§ 119a OSŘ) a jen řízení taxativně uvedená v § 118b odst. 1 OSŘ¹⁴⁶ byla koncentrována ke konci prvního jednání spolu s takovými, která byla koncentrována na základě § 118c OSŘ¹⁴⁷, na žádost účastníka uplynutím lhůty pro doplnění tvrzení a navržení důkazů účastníkem, který se do této doby choval obstrukčně. Poté přišla tzv. souhrnná novela OSŘ, která moment koncentrace stanovila ke konci přípravného jednání, bylo-li provedeno, jinak ke konci prvního jednání ve věci. Koncentrace v souvislosti s vyhlášením rozhodnutí soudu prvního stupně zůstala zachována, ale je zřejmé, že její využití ztratilo, po změnách v tomto institutu provedených zákonem č. 7/2009 Sb., na významu. Mělo by totiž být pravidlem, že řízení jsou koncentrována již skončením přípravného nebo prvního jednání. Koncentrace podle § 119a OSŘ tak nadále přichází v úvahu snad jen v souvislosti s těmi spory, kde byla uplatněna některá z výjimek zakotvená v § 118b odst. 1 věta třetí OSŘ.

Se stanovením momentu koncentrace ke konci přípravného či prvního jednání jsou spojovány debaty nad tím, zda nedochází k příliš velkému omezení dokazování na úkor správného zjištění skutkového stavu. Kriticky se k tomuto staví například K. Svoboda, který ve spojitosti s přípravným jednáním ve svém článku, který se věnuje změnám v režimech koncentrace, tvrdí, že: „Koncentrace navozená prvním jednáním se pak stává daleko spíše přítěží než pomocníkem,

¹⁴⁶ Ve znění OSŘ účinném do 30. 6. 2009.

¹⁴⁷ Viz tamtéž.

protože téměř zbavuje účastníky a do jisté míry i soud možnosti na změnu skutkové situace reagovat.¹⁴⁸

Skutečnost, že v určité fázi řízení nastane moment skutkového a důkazního „stopstavu“, omezuje nejen účastníky v jejich dalším tvrzení nových skutečností a navrhování důkazů, ale také soud v důsledném zjišťování skutkového stavu. Často pak rozhodnutí soudu nemusí být založeno na objektivně zjištěném skutkovém stavu, z čehož vyplývá, že není úplně věcně správné. Otázkou k zamyšlení je, zda je lepší věcně špatné, ale rychlé rozhodnutí, nebo věcně správné, ale za nepřiměřeně dlouhou dobu vydané rozhodnutí.

Ochrana práv má být rychlá a účinná a zároveň mají být skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné spolehlivě zjištěny.¹⁴⁹ V případě věcně nesprávného rozhodnutí má jím dotčený účastník možnost podat odvolání k soudu druhého stupně, a pokud je opravdu věcně nesprávné, pak se domůže nápravy v odvolacím řízení. Oproti tomu pokud je rozhodnutí sice správné, ale předcházející řízení je nepřiměřeně dlouhé, je větší pravděpodobnost, že skutečnosti, které by jinak byly jasné a zřetelné, postupem času ztrácí na významu a může být obtížnější je dokazovat. Takové rozhodnutí může být také zkreslené. Dle mého názoru je lepší rychlá a efektivní ochrana práv v soudním řízení. Účastníci, stejně tak jako soud, musí být na nařízené jednání předem připraveni a již zmiňovaná ochrana práv může být zaručena především rychlým rozhodnutím, které vychází z precizní přípravy jednání. Pak, i když nastane koncem přípravného jednání nebo prvního jednání ve věci koncentrace řízení, pokud proběhla pečlivá příprava jednání, nemělo by dojít k věcně nesprávnému rozhodnutí. Snad jen ve skutkově opravdu složitých případech, kde je zapotřebí dokazování doplnit například o znalecký posudek, je spekulativní, do jaké míry se podaří skutkový stav opravdu objektivně zjistit. Ale, jak jsem se již zmínila, v těchto případech je možné obrátit se na soud druhého stupně s odvoláním a domoci se svého práva v odvolacím řízení.

Dá se říci, že novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb., vzhledem k tomu, že zpřesnila ustanovení § 118b odst. 1 OSŘ a přidala k zákonným výjimkám z koncentrace řízení i první a druhý odstavec § 118a OSŘ, tak změnila možnosti provádění nových důkazů a navrhování skutečností i po tom, co bylo

¹⁴⁸ SVOBODA, Karel. *Další novela OSŘ – změny v režimech koncentrace*. [online] Právní zpravodaj. 10. 5. 2008. [cit. 26. 3. 2014]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz/>.

¹⁴⁹ K tomu viz § 6 OSŘ, který říká, že: V řízení postupuje soud v součinnosti se všemi účastníky tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly spolehlivě zjištěny.

řízení koncentrováno. Nejspíše se dá říci, že tímto krokem zákonodárce požadavku na spolehlivé zjištění skutkového stavu učinil zadost.

7. Závěr

Zásada koncentrace řízení je tzv. odvětvová právní zásada, která má úzkou souvislost s dalšími odvětvovými právními zásadami. Nejúžeji souvisí se zásadou legálního pořádku (je ve své podstatě jejím prvkem), jejímž opakem je zásada jednotnosti řízení. Také můžeme říci, že souvisí se zásadou materiální a formální pravdy, jelikož na ně má vliv. Právní principy a zásady hrají důležitou roli nejen při aplikaci práva, ale také při jeho tvorbě a interpretaci. Právní normy by měly být v jejich souladu, jelikož vytvářejí *mantinely* toho, co je po právu a co už vybočuje z jeho mezí. Pojmy *právní princip* a *právní zásada* nejsou v literatuře často rozlišovány, *právní princip* je pojem širší než *právní zásada*. Já jsem v této práci rozdíl činila, neboť mi takový způsob přijde přehlednější a neměl by způsobovat zbytečné nejasnosti.

V prvních třech kapitolách práce jsou vysvětleny základní pojmy, jako je *civilní proces*, *právní princip*, *právní zásada*. Tyto bylo dle mého názoru nutné vysvětlit pro to, aby bylo možné dané téma správně situovat v rámci teorie. Snažila jsem se vystihnout specifika jak obecných právních principů, tak odvětvových právních zásad i s jejich podrobnějším popisem, a to vše v souvislostech. Podrobněji je v kapitole druhé nastíněna souvislost koncentrace řízení s dalšími odvětvovými zásadami, především se zásadou legálního a arbitrárního pořádku. V kapitole následující je pak podáno krátké pojednání o významu koncentrace řízení v souvislosti s právem na spravedlivý proces.

Snažila jsem se uceleně zaměřit na problematiku koncentrace řízení a popsat její jednotlivé instituty. Ty jsem pak porovnávala a popisovala tak, jak byly novelizovány. Mým cílem bylo dosáhnout kompletního obrazu toho, jak vypadala právní úprava koncentrace řízení před tzv. souhrnnou novelou OSŘ, jež byla svým dosahem významnou pro celé občanské soudní řízení, spolu s jejím dalším vývojem a stav současné právní úpravy i s problémy, které způsob zavedení tohoto institutu nepochybně přinesl.

Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně nový institut, má za následek přinejmenším to, že je odbornou veřejností hodně diskutován a v neposlední řadě také to, že zdroje k získání informací o něm se vyskytují především v podobě odborných článků a názory se často poměrně různí. Dle mého názoru může být příčinnou nejen způsob, jakým zákonodárce úpravu koncentrace řízení zakotvil, ale také to, že tato úprava obsahuje poměrně nemalý počet pojmů, které jsou neurčité. V tomto ohledu je na vysokých soudech, aby v nich udělali jasno, jelikož

právě neurčité pojmy (např. *věrohodnost, bez své viny, povaha věci* aj.) jsou často předmětem zmíněných diskusí. Zde se opět musím vrátit k tomu, že tato právní úprava není v praxi dostatečně dlouhou dobu na to, aby mohlo být rozhodováno ve stejných případech v zásadě stejně či obdobně, podle okolností a potřeb daného případu, které mohou být v tomto smyslu ryze subjektivní.

Nejsou to však jen pojmy, které se zdají být nejasné, sice je soudní judikatura již dovozuje, ale v některých případech se neshodnou například ani Nejvyšší a Ústavní soud. Otazníky *visí* nad tím, zda koncentrovat řízení i přes to, že není ke konci prvního řízení ve věci jasné, zda bude možné na základě zjištěných skutečností a provedených důkazů rozhodnout již při tomto jednání. Další otázka souvisí s poučením o koncentraci, které v případě přípravného jednání je výslovně zakotveno, ale u koncentrace podle § 118b OSŘ není a dovozuje se tak z obecné poučovací povinnosti. Proč zákonodárce volil takto odlišnou úpravu mi není jasné a odpověď jsem v průběhu zpracování mnou zvoleného tématu nenašla. Dalším ustanovením, o kterém by mohly být vedeny diskuse, je ustanovení § 119a OSŘ, které zakotvuje vlastně jakýsi druh koncentrace. Přitom se zdá být nadbytečné, když řízení je v momentě než dojde k vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně koncentrováno buď na konci přípravného, nebo prvního jednání a řízení uvedená v §120 odst. 2 OSŘ jsou z koncentrace vyňata. Možná má stále sloužit jako pojistka, kdyby ke koncentraci z nějakého důvodu nedošlo (např. asi v důsledku uplatnění zákonné výjimky z koncentrace podle § 118b odst. 1 věta třetí OSŘ) a nepochybně z důvodu zakotvení principu neúplné apelace.

Myšlenka zákonodárce, kterou se tzv. souhrnnou novelou OSŘ snažil prosadit, zcela určitě zrychlila občanské soudní řízení, když koncentraci řízení posunul blíže k jeho začátku, resp. konkrétně ke konci přípravného nebo prvního jednání. Na účastníka daného řízení je kladena větší procesní odpovědnost, v jeho zájmu musí na první jednání přijít připraven tak, aby mohlo proběhnout a mohl při něm být správně zjištěn skutkový stav. To platí i k soudci, který by měl v tom samém zájmu jednání precizně připravit, než jej nařídí. Také rozhodnutí bez nařízeného jednání nebo rozsudek pro zmeškání či uznání jsou instituty, které mají potenciál řízení zefektivnit. A oni to dělají, často však na úkor samotného dokazování a správného zjištění skutkového stavu.

Seznam literatury a použitých zdrojů

I. Literatura:

BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z., MAZANEC, M. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 6.* Vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 914 s. ISBN 80-7179-739-1.

BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7.* Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-378-7.

BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9.

HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení.* Vyd. 1. Praha: Leges, 2010, 191 s. Teoretik. 192 s. ISBN 978-808-7212-516.

MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 573 s. Ediční řada Lidská práva. ISBN 978-807-3577-483.

Právní slovník. [online]. 3. vydání. 2009. [cit. 14. 2. 2014]

Dostupné z:

<http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nnptembqhfpy6boobzgc5tonfpxa4tjnzrws4dz&groupIndex=2&rowIndex=0&conversationId=143625>.

SVOBODA, Karel. *Dokazování.* Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009, 391 s. Právní monografie. ISBN 978-807-3574-147.

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád: komentář.* Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, xxiii, 1398 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-506-0.

SVOBODA, Karel. *Přehled judikatury. Poučovací povinnost soudu a koncentrace řízení.* Praha: ASPI, 2009, 100 s. ISBN 978-807-3574-536.

739-1. WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice.* 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-807-2018-420.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 565 s. Právní učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-437-4.

II. Časopisy:

BARTONÍČKOVÁ, Klára. KŘIVÁČKOVÁ, Jana. *Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené*. Právní rozhledy 17/2009. ISSN 1210-6410. s. 611.

DRÁPAL, Ljubomír. *Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu*. [online] PRÁVNÍ ROZHLEDY 5/2002. str. 1 [cit. 1. 3. 2014]

Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembqgjpaxa4s7gvpxg5dsl4yq&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=1728657>.

HAMUĽÁKOVÁ, Klára. KŘIVÁČKOVÁ, Jana. *Devět měsíců účinnosti nové právní úpravy koncentrace řízení v civilním soudním řízení z pohledu praxe*. [online] Právní rozhledy 12/2010, str. 441 [cit. 5.3.2014]

Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembrgbpaxa4s7gez643uojptinbr&groupIndex=2&rowIndex=0&conversationId=1731416>.

SVOBODA, Karel. *Další novela OSŘ – změny v režimech koncentrace*. [online] Právní zpravodaj. 10. 5. 2008. [cit. 5. 3. 2014]

Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembqhbpxa6s7gvpxg5dsl4yti&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=1730630>.

SVOBODA, Karel. *Chceme legální nebo arbitrární pořádek*. Soudní rozhledy 10/2010. ISSN 1211-4405. str. 353-355.

SVOBODA, Karel. *Pár poznámek k novému režimu koncentrace civilního sporu*. Bulletin Advokacie. [online] 11/2009, s. 38. [cit. 6. 11. 2013].

Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembqhfpxeyk7geyv643uojptgoa&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=1727594>.

SVOBODA, Karel. *Proč nefungují české koncentrace?* [online]. Právní rozhledy 22/2013. str. 776 [cit. 25. 3. 2014].

Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembrgnpxa4s7gizf643uojptonzw&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=1815827>.

ŠÍNOVÁ, Renáta. *Věřohodnost důkazních prostředků*. [online] In Hamuľák, Ondrej (editor). a kol. *Debaty mladých právníků 2007*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 11 [cit. 23. 3. 2014]

Dostupné z:

<http://odmp.upol.cz/wp-content/uploads/2010/05/ODMP-2007.pdf>.

VALENTA, Jaroslav. *Dva roky přípravného jednání v praxi*. [online]. Právní rozhledy č. 1/2012. s. 18 [cit. 20.3.2014].

Dostupné z:

<http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembrgjpaxa4s7gfpngx5dsl4ytq&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=1261295>.

VLK, Václav. *Několik poznámek a jedna úvaha nad 109. pokusem o opravu o.s.ř.* Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2009, č. 11. ISSN 1210-6348. str. 39-43.

VYKLICKÝ, Jan. *O stavu české justice*. Soudce. Praha: Soudcovská unie České republiky, 2008, č. 4. ISSN 1211-5347. str. 7-27.

WINTEROVÁ, Alena. *Koncentrace civilního soudního řízení*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2001, č. 4. ISSN 1210-6348. str. 8-23.

III. Prameny:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů ve stavu do 31. 12. 2013

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sbírky zákonů ČR

Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqga4v6n27mr5c2ma&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=1260715>. [cit. 18. 3. 2014]

Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online] <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgez6nbqgrpwi6rnnga&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=1307841>. [cit. 22. 3. 2014]

IV. Judikatura:

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003, uveřejněný pod číslem 41/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 221/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. 33 Odo 579/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 Cdo 1829/2011, uveřejněný pod číslem 59/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2009, sp. zn. 30 Cdo 2310/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2005, sp. zn. 30 Cdo 2602/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. ledna 2008, sp. zn. 32 Odo 416/2006,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001, uveřejněné pod číslem 31/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. října 2002, sp. zn. 8 Cmo 81/2002. [online]. Bulletinu advokacie č. 3/2003, str. 70-71. [cit. 20. 3. 2014]

Dostupné z:

http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2003/BA_03_03.pdf

V. Ostatní:

ŠTĚPANOVSÁ, Simona. *Koncentrace v občanském procesu – vývoj, klady a zápory*: diplomová práce. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická, 2012. 99 l., Vedoucí diplomové práce JUDr. Milena Opatrná. l. 25.

<http://www.beck-online.cz/>

<http://nalis.usoud.cz/>

<http://www.nsoud.cz/>

<http://odmp.upol.cz/>

Resumé

The presented thesis deals with an issue of a regulation on civil proceedings concentration as well as its application in the course of an examination stage of the judicial procedure. In fact, the civil proceedings concentration means a factual and evidentiary „*stop position*“, which means, all the decisive facts relevant to the case need to be claimed or specified by the parties to the lawsuit in a certain, legally defined moment of the proceedings, otherwise the right of the party is forfeited. The court admits a later presentation of such facts only after meeting any exception preset by the law.

Civil proceedings concentration is one of the so called „section“ legal principles reflecting the basic “legal order principle”. The concentration institute shall lay ground for the effective and accelerated judicial proceedings by the means defined earlier by the regulator.

The principal legal source of the Czech civil proceedings is represented by The Civil Proceedings Code No. 99/1963 Coll. of Laws, which, historically, faced many changes pendant the course of its existence. Concretely, the principle was adopted by the “Big Amendment“, published under No. 30/2000 Coll. of Laws. After that, the concentration was modified by the Summary Amendment No. 7/2009 Coll of Laws., so called „The New Amendment to the Civil Code Proceedings“. The later minor changes to the civil proceedings concentration principle were executed by the Amendment No. 404/2012 Sb.

The both amendments to the Civil Proceedings Act brought many significant changes to the Czech civil proceedings, not only in relation to the concentration principle. The changes consequently moved the understanding of the civil proceedings supported by the idea of the formal facts consideration rule.

Whereas the concentration principle was not anyhow affected by the Czech civil law recodification, effective of 1 January of this year, this thesis refers to the earlier regulation and discusses the concentration issues beyond the regulation of the Act No. 293/2013 Coll.

The thesis discusses the issues of the civil proceedings, legal principles and rules as the legal basis for the global concentration institute understanding. The more detailed description is given on the constitutional right of a fair trial and interaction of the concentration principle within the legal regulation changes given by the “Summary Novel.”